

UNIVERZITET SINGIDUNUM
DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

MASTER RAD

UPOREDNA ANALIZA OSIGURANJA ŽIVOTA I RENTNOG OSIGURANJA

Mentor:

Prof. dr Jovan S. Rašeta

Student:

Vesna Bošković
Broj indeksa: 177/07

Beograd, decembar 2009.

SADRŽAJ

UVOD.....	4
1. OSNOVNA OBELEŽJA OSIGURANJA ŽIVOTA.....	7
1. 1. Pojam i značaj osiguranja života.....	7
1. 2. Ugovaranje osiguranja života.....	8
2. USLOVI ZA OSIGURANJE ŽIVOTA.....	10
2. 1. Opšti uslovi za osiguranje života.....	10
2. 2. Posebni uslovi za osiguranje uvećanih rizika.....	14
2. 3. Dopunski uslovi za mešovito osiguranje života.....	15
3. VRSTE OSIGURANJA ŽIVOTA – Aktuarski izrazi.....	16
3. 1. Mešovito osiguranje života-Classic.....	16
3. 2. Mešovito osiguranje života-Classic plus.....	19
3. 3. Mešovito osiguranje života sa utvrđenim rokom isplate osigurane sume - Futura	21
3. 4. Dopunsko osiguranje lica za slučaj invaliditeta kao posledica nesrećnog slučaja uz osiguranje života	22
3. 5. Osiguranje života za slučaj smrti-Riziko	23
3. 6. Osiguranje života sa jednokratnom uplatom premije - Classic	25
3. 7. Osiguranje života za doživljenje stupanja u bračnu zajednicu.....	26
4. OSIGURANJE ŽIVOTA NA TRŽIŠTU SRBIJE.....	27
5. OSNOVNA OBELEŽJA RENTNOG OSIGURANJA.....	29
5. 1. Pojam i važnost rentnog osiguranja.....	29
5. 2. Ugovaranje rentnog osiguranja.....	31
5. 3. Opšti i dopunski uslovi za osiguranje lične rente.....	32
6. VRSTE RENTNOG OSIGURANJA – Aktuarski izrazi.....	33
6. 1. Doživotna lična renta sa garantovanim periodom isplate (nasledna).....	33
6. 2. Doživotna lična renta bez garantovanog perioda isplate (nenasledna).....	35
6. 3. Doživotna lična renta sa garantovanim periodom isplate i sa oslobađanjem od plaćanja premije 12 meseci posle porođaja (Žena plus).....	36
6. 4. Privremena lična renta sa garantovanim periodom isplate (nasledna).....	38
6. 5. Privremena lična renta bez garantovanog perioda isplate (nenasledna).....	39
6. 6. Osiguranje za obrazovanje – privremena odložena lična renta za školoвање dece.....	39

7.	MESTO I RAZVOJ RENTNOG OSIGURANJA U SRBIJI.....	41
8.	SLIČNOSTI I RAZLIKE IZMEĐU OSIGURANJA ŽIVOTA I RENTNOG OSIGURANJA.....	43
9.	AKTUELNA ZBIVANJA NA TRŽIŠTU ŽIVOTNOG OSIGURANJA U SRBIJI.....	47
10.	PRAVCI I PERSPEKTIVE RAZVOJA ŽIVOTNOG OSIGURANJA.....	51
11.	ZAKLJUČAK.....	53
	LITERATURA.....	55

UVOD

U delatnosti osiguranja vrste osiguranja delimo na osnovu više kriterijuma. Jedan od osnovnih načina grupisanja osiguranja po sličnim kriterijumima je razvrstavanje na životna i neživotna osiguranja. U svakoj od ovih grupa osiguranja sadržano je više vrsta osiguranja.

Životna osiguranja sadrže nekoliko vrsta osiguranja:¹

- osiguranje života,
- rentno osiguranje,
- dopunsko osiguranje uz osiguranje života,
- dobrovoljno penzijsko osiguranje,
- druge vrste životnih osiguranja.

Predmet istraživanja u ovom radu je uporedna analiza osiguranja života i rentnog osiguranja. Učešće osiguranja života i rentnog osiguranja u životnom osiguranju na tržištu Srbije i aktuelni trendovi u životnom osiguranju, takođe su predmet analize u ovom radu.

Cilj istraživanja rentnog osiguranja je:

- naučni – naučni opis osiguranja života i rentnog osiguranja kao vrsta životnog osiguranja, njihova funkcija, uloga i značaj, primena na tržištu Srbije;
- društveni – rešavanje konkretnih problema u osiguravajućim društvima i kod osiguranika: ponašanje osiguravajućih društava, koliko su ažurna pri isplati nadoknade na ime osiguranih slučajeva, dužnička kriza određenog dela stanovništva, kulturni obrazac i razvijenost svesti životnom osiguranju.

U istraživanju korišćeni su induktivno-deduktivni i komparativni metod. Na osnovu sveukupnog istraživanja, polazeći od neposrednih razgovora i zaključivanja ugovora sa strankama, zatim korišćenjem rezultata unutar konkretnog osiguravajućeg društva u kojem je i obavljen veliki deo istraživanja, i najzad, komparacijom sa drugim osiguravajućim društvima, čiji portfelj životnog osiguranja sadrži osiguranje života i ugovaranje lične rente,

¹ Zakon o osiguranju, Službeni glasnik RS broj 55/04.

ukazujemo na suštinu, mesto i značaj, te perspektive razvoja ovih vrsta životnog osiguranja na domaćem tržištu.

U fazi istraživanja korišćen je metod analize sadržaja:

- naučnih radova iz istraživane oblasti:

Primarna analiza - vršena je iz odgovarajuće stručne literature i na osnovu podataka i dokumenata iz osiguravajućih društava.

Sekundarna analiza - utemeljena je na rezultatima iz primarne analize i upotpunjuje značaj istraživanja.

Pored metoda analize sadržaja korišćen je i metod ispitivanja:

- razgovor sa strankama, gde su utvrđeni praktični razlozi za ugovaranje osiguranja života i lične rente.

Polazne hipoteze u ovom radu su:

Generalna hipoteza

- stepen razvijenosti osiguranja života i rentnog osiguranja određen je stepenom razvijenosti privrede i životnog standarda konkretne države.

Posebna hipoteza

- osiguranje života i rentno osiguranje treba da omoguće planiranu i finansijski bezbednu starost i nedovoljno su zastupljeni na tržištu Srbije. Rast učešća životnog u ukupnom osiguranju ne prati srazmeran rast osiguranja života i osiguranja lične rente u životnom osiguranju.

Pojedinačna hipoteza

- prednost osiguranja života u odnosu na rentno osiguranje manifestuje se kroz dominantno učešće u životnom osiguranju. Slabo učešće rentnog osiguranja u životnom osiguranju prisutno je i kod osiguravajućeg društva sa leaderskom pozicijom na našem tržištu. Raznolikost ponude rentnog osiguranja ne garantuje veću zastupljenost u životnom osiguranju u Srbiji.

Osiguranje života kao najviše zastupljena vrsta životnog osiguranja i rentno osiguranje kao novi produkt osiguranja na tržištu osiguranja u Srbiji objašnjeni su kroz sledeća poglavlja:

Prvi deo rada pod nazivom "Osnovna obeležja osiguranja života" sadrži pojam, osnovna obeležja, postupak zaključivanja ugovora, ugovorne strane, opšte i dopunske uslove u osiguranju života, vrste kao i prednosti osiguranja života u odnosu na druge vrste životnog osiguranja. U ovom poglavlju, navodeći primere za pojedine produkte osiguranja prikazuju se aktuarski izrazi koji nam pokazuju na koji način se mogu izračunati sume osiguranja.

Sledeće poglavlje na sličan način daje prikaz rentnog osiguranja. Radi potpunijeg razumevanja korišćeni su primeri proizvoda osiguranja života i rentnog osiguranja kod "Wiener Städtische osiguranje"² a.d.o. Beograd - članice međunarodne grupacije Vienna Insurance Group, osiguravajuće društvo koje je istaknuto u životnim osiguranjima, kako na evropskom tržištu, tako i na ovim prostorima.

U trećem delu rada ističu se bitne karakteristike osiguranja života i rentnog osiguranja koje ujedno ukazuju na sličnosti i razlike među njima.

U posebnom poglavlju navode se komparativne prednosti jednih i drugih uz objašnjenje velikih razlika u stepenu učešća u životnom osiguranju na srpskom tržištu.

Imajući u vidu značaj ovih vrsta osiguranja i životnog osiguranja u celini kao i aktuelnu privrednu i finansijsku situaciju u zemlji i okruženju, u poslednjem poglavlju izučavani su trendovi u životnom osiguranju na tržištu Srbije, pravci i perspektive budućeg rasta i razvoja.

Zaključna razmatranja i korišćena literatura izloženi su na kraju ovog rada.

² Wiener Städtische osiguranje a.d.o. Beograd zauzima vodeću poziciju u životnom osiguranju na tržištu osiguranja u Srbiji od 2006. god.: izvor: krediti.rs

1. OSNOVNA OBELEŽJA OSIGURANJA ŽIVOTA

1.1. Pojam i značaj osiguranja života

Osiguranje života je vid pokrića kojim se osiguravač obavezuje da će, na osnovu plaćenih premija osiguranja, isplatiti osiguraniku ili licu koje on odredi, osiguranu svotu za slučaj smrti (osiguranika ili drugog lica), odnosno za slučaj doživljenja određenog vremena, to jest ugovorenog broja godina.³

Osiguranje života ima za cilj obezbeđenje zaštite ugovarača koji je istovremeno i osiguranik⁴ ili njemu bliskih lica, odnosno drugih osiguranika. Zaštita se može odnositi za slučaj nesreće koja se može dogoditi, ali i kao vid štednje. Ekonomski ciljevi osiguranja života su primarno zastupljeni kod ugovarača, pa osim štednog karaktera osiguranje života se javlja i kao sredstvo obezbeđenja kredita (riziko-osiguranje), o čemu će kasnije biti više reči.

Značaj osiguranja života je nemerljiv. U uslovima kada se ne možemo osloniti na siguran posao, zagaranovanu penziju, treba preuzeti rizik za svoju budućnost. Osnovna potreba svakog pojedinca je da budućnost bude bezbedna, a jednostavan i siguran način za ulaganje slobodnih sredstava je osiguranje života. Osiguranje života omogućuje finansijsku stabilnost i sigurnost ugovaraču, odnosno korisniku u poznijem životnom dobu. Osim toga, od velikog značaja su sigurnost i zaštita porodice osiguranika tokom čitavog perioda osiguranja. U uslovima kada imamo mogućnost štednje u bankama gde smrtnim događajem (bolest ili nesreća), korisnik ostvaruje pravo samo na do tada uložena sredstva i pripadajuću pripisanu kamatu, kod osiguranja života smrtnim slučajem (usled bolesti) korisnik, prema uslovima nekih osiguravača, ostvaruje pravo na celu osiguranu (ugovorenu) sumu, odnosno na dvostruku osiguranu sumu kod smrtnog događaja nesrećnim slučajem. Logičan je zaključak da, uz približno jednake kamate kod banaka, učestvujući u dobitku osiguravajućih društava, pojedinac ostvaruje veći ekonomski interes putem osiguranja života u odnosu na štednju u banci. Ono što ide u prilog ugovaranju osiguranja života je sigurnost plasmana sredstava osiguravača, uz neophodnost uvažavanja stroge zakonske regulative i odgovarajućih propisa iz ove oblasti. Poslovodstvo banke ima veću slobodu u plasmanu uloga stranaka, samim tim i mogućnost veće zarade ali i većeg rizika u poslovanju. U savremenom poslovnom okruženju

³ B. Marović, N. Žarković: „Leksikon osiguranja“, DDOR Novi Sad, 2002, str. 222.

⁴ P. Šulejić: „Pravo osiguranja“, Dosije, Beograd, 2005, str.11.

koje je obeleženo krizom u poslovanju poslednjih godinu dana, sigurnost i stabilnost su imperativ pri opredeljivanju načina ulaganja slobodnih sredstava zainteresovanih stranaka. Osiguranje života u tom smislu ima prednost kao i u dva veka dugoj tradiciji zaštite ličnih interesa osiguranika na ovaj način.

1.2. Ugovaranje osiguranja života

Osiguranje života zasniva se zaključivanjem polise kojom se ugovara:

- *vreme* na koje se zaključuje osiguranje, koje zavisi od godina starosti samog osiguranika, u trajanju od minimum 10 do 25 godina, odnosno lica sa navršених 14 godina života do navršene 75. godine života.⁵ To znači da lice sa navršених 50 godina života može zaključiti ugovor o osiguranju života na 25 godina tj. do 75. godine života, dok lice sa 65 godina može zaključiti osiguranje u trajanju od 10 godina. Kod drugih osiguravača ugovori se mogu zaključiti i na kraće trajanje (pet godina);⁶

- *osigurana suma* je odmah poznata osiguraniku prilikom zaključivanja ugovora. Na ugovorenu osiguranu sumu osiguranik ostvaruje dodatno pravo na dobit po osnovu plasmana sredstava osiguranja života (premije osiguranja);

- *godišnja premija* osiguranja zavisi od osnovnih pravila osiguravajućeg društva, pri čemu je određena minimalna godišnja premija, dok najviši iznos premije ne mora biti ograničen;

- *plaćanje godišnje premije* vrši se prema unapred dogovorenim rokovima.

Kod osiguranja života, učesnici u ugovornom odnosu su:

- *osiguravač* – osiguravajuće društvo sa kojim se zaključuje ugovor o osiguranju života i koje preuzima obavezu pokrića osiguranog slučaja;

- *ugovarač osiguranja* – lice koje sa osiguravačem zaključuje ugovor o osiguranju života i može biti istovremeno i osiguranik i korisnik osiguranja. Ugovarač osiguranja može da bude jedno lice, osiguranik – drugo (npr. član porodice), a kao korisnik mogu se pojaviti ugovarač osiguranja, osiguranik ili neko treće lice navedeno u ugovoru o osiguranju života. Ugovarač osiguranja može biti i poslodavac za svoje zaposlene (pojedinačni ugovor za svakog zaposlenog);

⁵ Opšti uslovi za osiguranje života, Wiener Städtische osiguranje a. d. o. Beograd, 2006.

⁶ AD Uniqa osiguranje, Beograd, 2007.

- *osiguranik* – lice od čijeg doživljenja ili smrti zavisi isplata osigurane svote, njemu ili korisnicima;

- *korisnik osiguranja* – lice kome se isplaćuju osigurana suma i pripisana dobit. Korisniku osiguranja pripadaju sva prava iz ugovora o osiguranju života. Ukoliko ugovarač i osiguranik nisu ista lica, tada je za određivanje korisnika osiguranja neophodna pismena saglasnost osiguranika.

2. USLOVI ZA OSIGURANJE ŽIVOTA

2.1. Opšti uslovi za osiguranje života

Opšti uslovi su sastavni deo ugovora o osiguranju života. U sledećem tekstu biće reči o opštim uslovima koji su utvrđeni u „Wiener Städtische osiguranje“ a.d.o. Beograd. U okviru Uslova definisane su Uvodne i Opšte odredbe.

Uvodnim odredbama objašnjeno je značenje pojedinih izraza:

- osiguravač,
- ponuđač, lice koje podnosi pismenu ponudu za osiguranje života,
- ugovarač osiguranja,
- osiguranik,
- korisnik,
- ponuda – pisani predlog ponuđača podnet osiguravaču za zaključenje ugovora o osiguranju života,
- polisa – pisana izjava o zaključenom ugovoru,
- premija – novčani iznos koji ugovarač osiguranja uplaćuje osiguravaču odjednom ili u više obroka tokom određenog vremenskog perioda,
- period plaćanja premije (period odloženosti) – ugovoreni vremenski period za plaćanje premije od strane ugovarača osiguranja.

Opštim odredbama precizirani su Uslovi ugovaranja između osiguravača i ugovarača osiguranja i odnose se na sledeće sastojke:

- 1) **Ponuda** – obrazac osiguravača koji sadrži bitne elemente ugovora o osiguranju života i predstavlja predlog za zaključivanje ugovora o osiguranju. Na osnovu ponude osiguravač procenjuje rizik koji preuzima u osiguranje. Ponuda predstavlja sastavni deo ugovora o osiguranju života i treba da je potpišu ugovarač i osiguranik, ukoliko su to različite osobe, te osiguravač sa druge strane.
- 2) **Polisa osiguranja života** – isprava o zaključenom ugovoru o osiguranju koju izdaje osiguravač na osnovu podataka iz ponude. Izdaje se u jednom primerku i mora sadržati

podatke o: osiguravaču, ugovaraču osiguranja, osiguraniku, korisniku za slučaj smrti, odnosno doživljenja, osiguranoj svoti, osiguranim slučajevima, početku i trajanju osiguranja, visini premije, načinu plaćanja premije, te datum izdavanja polise i potpis i pečat osiguravača.

3) **Početak i prestanak obaveza osiguravača** – ugovor o osiguranju života počinje onog dana u mesecu koji je u polisi naznačen kao početak plaćanja premije a istek onog dana koji je naznačen kao istek osiguranja. Obaveza osiguravača počinje danom koji je u polisi naznačen kao početak plaćanja premije a prestaje ispunjenjem obaveza prema ugovoru o osiguranju.

4) **Ugovaranje premije** – visinu premije i osigurane sume sporazumno utvrđuju ugovarač osiguranja i osiguravač, na osnovu primene tarifa osiguravača, pola, pristupne starosti osiguranika, ugovorenog trajanja osiguranja. U zavisnosti od osiguravača razlikuju se najniže godišnje premije, dok najviše godišnje premije nisu limitirane.

5) **Plaćanje premije** – ugovarač osiguranja plaća premiju prema unapred utvrđenim rokovima. Kod jednokratnog ili godišnjeg plaćanja premije nema dodatnih troškova, dok se polugodišnje, kvartalno ili mesečno plaćanje vrši uz zaračunavanje doplatka.

6) **Posledice neplaćanja premije** – kada ugovarač ne plaća uredno premiju, osiguravač pismenim putem obaveštava ugovarača da plati dospelu premiju (naplata se ne može tražiti u sudskom postupku). Ukoliko ugovarač nakon opomene ne plati premiju, osiguravač može:

- raskinuti ugovor bez obaveze vraćanja premije ugovaraču kada je premija plaćena za manje od dve godine ili
- smanjiti ugovorenu osiguranu sumu na redukovanu vrednost kada je premija plaćena za najmanje dve godine, i tada je reč o osiguranju sa smanjenom osiguranom sumom;

7) **Korisnik osiguranja** – može biti osiguranik ili drugo lice koje ugovarač navede u ponudi za slučaj svoje smrti. Ukoliko se osiguranje odnosi na život nekog drugog lica, za određivanje korisnika potrebna je njegova pismena saglasnost. Kada je korisnik maloletno lice, osigurana svota će se isplatiti njegovom roditelju, odnosno staratelju. Kao

što se korisnik može odrediti u momentu zaključivanja ugovora, to se može učiniti i zakonom,⁷ kada su na primer za korisnike određena deca, korist pripada i onima koji su rođeni kasnije, dok korist namenjena suprugu pripada licu koje je bilo sa osiguranikom u vreme njegove smrti.

8) **Otkup osiguranja** – Na zahtev ugovarača osiguranja, osiguravač ima obavezu da isplati otkupnu vrednost polise, ukoliko su do tada bile plaćene premije za najmanje dve godine ali ne pre isteka treće godine osiguranja. Pravo na zahtev otkupa polise osiguranja nemaju poverioci ugovarača osiguranja (osim kada je polisa predata poveriocu u zalog i kada je to naznačeno u polisi) kao ni korisnik osiguranja. Kod osiguranja za slučaj smrti sa određenim trajanjem (riziko-osiguranje) ne postoji pravo na otkup osiguranja.

9) **Isplata osigurane sume** – Kada se dogodi osigurani slučaj, osiguravač je dužan da isplati deo ili celu osiguranu svotu određenu ugovorom u roku od četrnaest dana po prijavi osiguranog slučaja. Ukoliko je potrebno vreme za utvrđivanje obaveze osiguravača i njenog iznosa, ovaj rok počinje da teče od dana kada je osiguravaču prispeo poslednji dokument koji potvrđuje postojanje te obaveze. U slučaju doživljenja, odnosno nakon isteka trajanja osiguranja, ugovarač, (osiguranik ukoliko ugovarač osiguranja i osiguranik nisu isto lice) može izabrati da mu se pripadajuća osigurana suma uvećana za dobit isplati odjednom ili da mu se isplaćuje redovno određeni novčani iznos u obliku mesečne rente tokom određenog vremenskog perioda.

10) **Zalaganje polise** – Ugovarač osiguranja ima pravo raspolaganja polisom. Polisa osiguranja života se može dati kao zalog banci radi dobijanja kredita. U tom slučaju ugovarač osiguranja nema pravo na isplatu osigurane sume, odnosno na otkup osiguranja ukoliko nije u potpunosti izmirio svoje obaveze kada je stekao pravo na isplatu. Takođe, ugovarač na osnovu posedovanja polise osiguranja života može tražiti novčanu pozajmicu od osiguravača na period od dvadeset četiri meseca, u visini otkupne vrednosti polise osiguranja u godini u kojoj uzima pozajmicu, uz određenu kamatu koju plaća osiguravaču.

⁷ Zakon o obligacionim odnosima (čl.957, st.4), Savremena administracija, Beograd, 1997.

11) **Izjave koje se odnose na ugovor o osiguranju** – sve promene i izjave koje se odnose na ugovor o osiguranju ugovarač osiguranja je dužan da dostavi osiguravaču u pisanom obliku. Sa druge strane, sva neophodna obaveštenja osiguravač je obavezan da dostavi ugovaraču u pisanom obliku na njegovu adresu.

12) **Učešće u dobiti** – ugovorom o osiguranju, osiguranik, odnosno korisnik osiguranja, ostvaruje pravo na učešće u dobitku koji se stiče ulaganjem uplaćenih premija osiguranja. Učešće u dobitku služi za uvećanje osigurane sume. Osiguranik se obaveštava o visini i načinu raspodele ostvarenog dobitka. Pravo na učešće u dobiti ne ostvaruje se kod osiguranja za slučaj smrti sa određenim trajanjem (riziko–osiguranje) ili dopunskog osiguranja za slučaj smrti sa određenim trajanjem (dopunsko riziko–osiguranje). Pravo na učešće u dobiti ostvaruje se nastupanjem osiguranog slučaja i isplaćuje se zajedno sa isplatom ugovorene osigurane sume. Isplatom otkupne vrednosti ostvaruje se pravo na učešće u dobiti.

13) **Duplikat polise** – zamena polise osiguranja života moguća je kada se nestala originalna polisa oglasi nevažećom. Osiguravač može opredeliti da se nestala polisa do određene visine osigurane sume može zameniti duplikatom i bez oglašavanja.

14) **Zastarelost** – prema odredbama Zakona o obligacionim odnosima potraživanja iz ugovora o osiguranju života zastarevaju. Zakonom je određeno da potraživanja ugovarača osiguranja odnosno trećeg lica iz ugovora o osiguranju života zastarevaju za pet godina počev od prvog dana nakon proteka kalendarske godine u kojoj je potraživanje nastalo. Ukoliko zainteresovano lice nije znalo da se osigurani slučaj dogodio zastarevanje počinje od dana kada je za to saznalo odnosno potraživanje zastareva za deset godina.⁸

⁸ P. Šulejić, R. Vujović, D. Mrkšić, N. Žarković, J. Rašeta, J. Miloradić: „Osnovi osiguranja“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2006, str. 203 -204.

2.2. Posebni uslovi za osiguranje uvećanih rizika

Prilikom zaključenja ugovora o osiguranju života, kao i prilikom zaključenja dopunskog osiguranja od posledica nesrećnog slučaja (nezgode), primenjuju se Posebni uslovi za osiguranje uvećanih rizika. Posebni uslovi se primenjuju ukoliko se osiguravaju lica sa umanjenom radnom sposobnošću usled postojanja teže bolesti, telesnih mana ili nedostataka, što predstavlja uvećan rizik za osiguravača. Ukoliko neki oblik uvećanog rizika nije obuhvaćen posebnim uslovima, osiguravač, odnosno lekar cenzor vrši procenu datog rizika.

Posebnim uslovima utvrđuju se:

- bolesti koje isključuju mogućnost zaključenja ugovora o osiguranju života;
- slučajevi kada osiguravač može odložiti prihvatanje ponude za određeni vremenski period;
- bolesti na osnovu kojih osiguravač može zahtevati dodatni lekarski pregled kao uslov za prihvatanje ponude;
- procenti uvećanja premije osiguranja kod dopunskog osiguranja lica od posledica nesrećnog slučaja (nezgode). Osiguravač može uvećati i pristupnu starost osiguranika kod osiguranja života.

Ovi uslovi se primenjuju kako prilikom zaključenja ugovora o osiguranju, tako i prilikom zahteva za obnovu osiguranja.

2.3. Dopunski uslovi za mešovito osiguranje života

Pored Opštih uslova, primenjuju se i Dopunski uslovi za mešovito osiguranje života. Ovi uslovi, zajedno sa Opštim uslovima, čine sastavni deo ugovora o osiguranju i dostavljaju se ugovaraču osiguranja prilikom zaključenja ugovora.

Oni sadrže:

- opšte odredbe,
- osigurane slučajeve – prema Dopunskim uslovima ugovara se osiguranje lica za slučaj smrti u toku trajanja osiguranja i za slučaj doživljenja isteka ugovorenog trajanja osiguranja;
- plaćanje premije – premija osiguranja plaća se unapred prema ugovorenim rokovima; u slučaju smrti osiguranika u periodu trajanja osiguranja, poslednji put se plaća za godinu u kojoj je osiguranik umro;
- obavezu osiguravača – kada osiguranik doživi istek ugovorenog trajanja osiguranja, osiguraniku, odnosno korisniku osiguranja isplaćuje se ugovorena osigurana suma za doživljenje isteka osiguranja i ostvareni dobitak. U slučaju prirodne smrti osiguranika u toku trajanja osiguranja, korisniku osiguranja isplaćuje se ugovorena osigurana suma i do tada ostvareni dobitak, odnosno dvostruka osigurana suma kod smrti nesrećnim slučajem i do tada ostvarena dobit.

3. VRSTE OSIGURANJA ŽIVOTA

Aktuarski izrazi

Kako smo istakli u uvodnom delu osiguranje života je najzastupljeniji vid životnog osiguranja. U ovom radu biće reči o nekoliko vrsta osiguranja života koje su u ponudi „Wiener Städtische osiguranje“ a.d.o. Beograd.

Razlikujemo nekoliko vrsta osiguranja života:

- *Mešovito osiguranje života – Classic („C“);*
- *Mešovito osiguranje života – Classic plus (osiguranje života od nastupa težih bolesti) („C+“);*
- *Mešovito osiguranje života sa utvrđenim rokom isplate osigurane sume Futura („E“);*
- *Dopunsko osiguranje lica za slučaj invaliditeta kao posledica nesrećnog slučaja uz osiguranje života;*
- *Osiguranje života za slučaj smrti – Riziko („IK“);*
- *Osiguranje života sa jednokratnom uplatom premije – Classic;*
- *Osiguranje života za doživljenje stupanja u bračnu zajednicu.*

3.1. Mešovito osiguranje života – Classic

Najveći broj ugovora o osiguranju života zaključen je po programu Classic. Jednim ugovorom osiguranja života osiguraniku se nude dva vida obezbeđenja, za slučaj doživljenja i smrti i zbog toga ovo pokriće zovemo mešovitim osiguranjem života. Po doživljenju, to jest istekom trajanja osiguranja, korisnik se opredeljuje za podizanje osigurane sume u celini uz pripadajuću dobit ili isti iznos može pretvoriti u rentno osiguranje, doživotno i nenasledno.

S druge strane, kod ove vrste osiguranja života, odmah, po prijavi osiguranog slučaja

- smrt usled bolesti (u roku od četrnaest dana) korisnici dobijaju jednu osiguranu sumu i pripadajuću dobit, odnosno kod smrti usled nesrećnog slučaja, dve osigurane sume i pripadajuću dobit do tog perioda.

Obračun tarifa u osiguranju života vrši se primenom aktuarske matematike pri čemu se uvažavaju:

- Parametri demografske statistike (tablice smrtnosti)
- Finansijska matematika (promene vrednosti novca u vremenu)
- Ekonomika sprovođenja osiguranja

Demografska statistika vrši popis stanovništva, prikuplja, obrađuje i analizira podatke o stanovništvu na određenom području a zatim i publikuje svoje analize. Na bazi parametara demografske statistike utvrđuju se tablice smrtnosti. Parametri demografske statistike koji se koriste u osiguranju života su osnovni komutativni brojevi. Na osnovu njih se izračunavaju pomoćni komutativni brojevi koji služe za izradu tarifa. Tarife se formiraju za svaku vrstu osiguranja prema:

- pristupnoj starosti (pol, zdravstveno stanje i dr.)
- dinamici plaćanja premije osiguranja.

Osigurana suma se utvrđuje na bazi jednokratne godišnje premije, bez obzira na način plaćanja premije. Postoje bruto i neto premije. Neto premije ne obuhvataju troškove sprovođenja osiguranja⁹ (troškove akvizicije-obuhvat osiguranja), upravno-administrativne troškove i troškove naplate premije. Primer koji daje prikaz osiguranih suma po programu Classic, bazira se na sledećem aktuarskom izrazu:¹⁰

$$S = \frac{P * (N_x - N_{x+n}) * (1 - \alpha - \beta - \gamma)}{M_x - M_{x+n} + D_{x+n} + 0.0015 * (N_x - N_{x+n})}$$

gde su:

- troškovi

α = 5% od bruto premije

β = 5% od bruto premije

γ = 3% od bruto premije

⁹ Dr Jovan S. Rašeta, Opšte i aktuarske osnove osiguranja, str. 219, Beografika, Beograd 2004.

¹⁰ Izvor: Wiener Städtische osiguranje, D. Filipović, direktor Sektora životnog osiguranja, ovlašćeni aktuar

S= osigurana suma

P=bruto premija

x = pristupna starost

n = trajanje osiguranja

Nx, Mx, Dx – komutativni brojevi

Nx+n, Mx+n, Dx+n – komutativni brojevi uz pristupnu starost “x” i trajanje osiguranja “n” godina

Komutativni brojevi u primeru koji sledi uzeti su iz tablica smrtnosti za žene i muškarce starosti 40 godina sa periodom trajanja osiguranja od 25 godina. Uz primenu odgovarajućih podataka iz tabele sa godišnjom premijom od 600 evra dobijamo osigurane sume kao u tabeli.¹¹

Tabela 1: Ponuda za osiguranje života “C”

Godišnja premija	Pristupna starost, pol	Trajanje	Garantovana osigurana suma	Najniža očekivana dobit	Očekivana suma
600 €	40god.,m.	25	16.262,22	Oko 9.800,00	Oko 26.062,22
600 €	40god.,ž.	25	17.276,34	Oko 10.400,00	Oko 27.676,34

Na osnovu prikazanog može se uočiti da je osigurana suma u oba primera veća od prostog matematičkog zbira godišnjih premija koja za trajanje od 25 godina iznosi 15.000 evra. Na tako uvećan iznos (stimulacija za dužinu trajanja osiguranja i pristupnu starost) dodaje se dobit. Vidimo da je kod osoba ženskog pola uz istu pristupnu starost, osigurana suma veća iz razloga što je njihov životni vek, prema statističkim pokazateljima, duži.

Osiguranje života po programu Classic moguće je kada osiguranici zadovoljavaju odgovarajuće zdravstvene kriterijume prema uslovima osiguravača. Takođe, ova polisa osiguranja života može se ugovoriti i kada postoje izvesna manja odstupanja od propisanih uslova osiguravača, što opredeljuje lekar cenzor osiguravača, uz određene doplatke. Osiguranik može ali i ne mora prihvatiti ponuđenu promenu osigurane sume. Praksa je pokazala da kada su u pitanju manje promene osiguranik u većini slučajeva prihvata izmene u

¹¹ Pri izračunavanju osigurane sume primenom aktuarske formule radi preciznog iznosa (istovetan iznosu koji se dobija korišćenjem odgovarajućeg koeficijenta u zvaničnim tarifama) koristi se više decimala

osiguranoj sumi. Kada se radi o većim osiguranim svotama (preko 20.000 evra) osiguravač traži dodatne lekarske preglede osiguranika. Najniža godišnja premija uz uplatu odjednom iznosi 200 evra. Plaćanje premije osiguranja prilagođeno je našim tržišnim prilikama i vrši se na godišnjem, polugodišnjem, tromesečnom i mesečnom nivou. Kod nekih osiguravača¹² uz veće iznose godišnjih premija predviđeno je tromesečno i mesečno plaćanje. Kod ovog, kao i kod ostalih programa, ukoliko je došlo do storniranja polise usled neplaćanja premije osiguranja, moguće je jednom obnoviti osiguranja života. Osiguranik tada vrši uplatu zaostale premije i potpisuje izjavu da nije došlo do promena u njegovom zdravstvenom stanju, niti je zadobijena bilo kakva povreda u vremenu prekida trajanja osiguranja.

3.2. Mešovito osiguranje života – Classic plus

Jedan od programa mešovitog osiguranja života je i program za osiguranje života od jedanaest težih bolesti „Classic plus“. Razlika između programa „C“ i „C+“¹³ pri svim ostalim jednakim parametrima je u osiguranoj sumi koja je manja u drugom slučaju, kao i u pristupnoj starosti. Donja granica života kada se može zaključiti ova vrsta osiguranja je 55 godina, u tom slučaju ugovor se može zaključiti u trajanju od najviše dvadeset godina. Takođe, razlike su приметne u osiguranim svotama kod osoba muškog i ženskog pola. Dobit je manja nego kod „C“ programa. Radi lakšeg poređenja sa osnovnim programom „Classic“ uzećemo za primer iste pokazatelje kao u prethodnoj tabeli. Obračun osigurane sume u funkciji godišnje bruto premije utvrđuje se na sledeći način:

$$S = \frac{P'}{\frac{A_{x,n}}{(1-\beta-\gamma) \cdot a_{x,n} - \min(n,20) \cdot (\alpha_1 + \alpha_2 \cdot {}_1E_x + \alpha_3 \cdot {}_2E_x + \alpha_4 \cdot {}_3E_x)} + 0,0015}$$

gde je:

$$a_{x,n} = \frac{N_x - N_{x+n}}{D_x}; \quad A_{x,n} = \frac{M_x - M_{x+n} + D_{x+n}}{D_x}; \quad {}_nE_x = \frac{D_{x+n}}{D_x}$$

¹² GRAWE osiguranje a. d. Beograd. 2006.

¹³ Tarifa C+ osiguranja života, Wiener Städtische osiguranje a. d. o. Beograd, 2008.

gde je:

- x pristupna starost
- n trajanje osiguranja
- α_i stopa provizije u i-toj godini trajanja osiguranja $i=1,4$
 - $\alpha_1 = 3,5\%$
 - $\alpha_2 = 1\%$
 - $\alpha_3 = 1\%$
 - $\alpha_4 = 1\%$
- β stopa režijskog dodatka, $\beta = 3,5\%$
- γ stopa režijskog dodatka, $\gamma = 3\%$
- P' ukupna godišnja bruto premija
- P_R' ukupna rata premije
- S osigurana suma
- tehnička kamatna stopa $i = 3\%$

Primenom odgovarajućih podataka u datoj formuli dobijamo osigurane sume u tabeli 2.

Tabela 2: Ponuda za osiguranje života „C+”

Godišnja premija	Pristupna starost, pol	Trajanje	Garantovana osigurana suma	Najniža očekivana dobit	Očekivana suma
600 €	40god.,m.	25	11.258,04	Oko 5.500,00	Oko 16.758,04
600 €	40god.,ž.	25	11.909,10	Oko 5.900,00	Oko 17.809,10

Obaveza osiguravača po doživljenju i smrti kod ovog programa ista je kao i kod programa „Classic“. U slučaju nastanka teže bolesti, osiguraniku se isplaćuje osigurana suma ukoliko osiguranik nije bolovao od te bolesti pre zaključivanja ugovora o osiguranju, odnosno ako teža bolest u vreme sklapanja ugovora nije bila u nastajanju. Osiguraniku se isplaćuje 50% ugovorene osigurane sume ako je bolest ustanovljena u prvih šest meseci trajanja ugovora i kada je osiguranje zaključeno bez lekarskog pregleda. Kada je bolest utvrđena nakon šest meseci trajanja osiguranja, osiguraniku pripada osigurana suma i do tada pripisana dobit. U slučaju teže bolesti osiguranik je uvek i korisnik osiguranja, dok se za doživljenje ili smrt korisnik osiguranja utvrđuje opštim uslovima.

Iako se pored osiguranja za slučaj doživljenja i smrti nudi i osiguravajuće pokriće za slučaj nastanka težih bolesti, praksa ukazuje da zbog manjih osiguranih suma ovaj program nije popularan kod stranaka.

3.3. Mešovito osiguranje života sa utvrđenim rokom isplate osigurane sume – Futura

Program “Futura” po mnogome je sličan programu “Classic”. Ova vrsta osiguranja, kao i prethodne dve, štednog je karaktera. Po isteku osiguranja korisniku se isplaćuje osigurana suma zajedno sa učešćem u dobitku. Razlika je u isplati osigurane svote pri nastanku osiguranog slučaja. Ukoliko je smrt osiguranika nastala nesrećnim slučajem jedan osigurani iznos isplaćuje se odmah korisniku osiguranja, a drugi iznos i pripisana dobita isplaćuje se po isteku osiguranja. Ako je tokom trajanja osiguranja nastupila prirodna smrt osiguranika, po isteku osiguranja korisniku se isplaćuje osigurana suma i pripisana dobit.

Prednost programa “Futura” je u većoj osiguranoj sumi ali je kao takav ovaj produkt skromno zastupljen u ukupnom broju zaključenih ugovora o osiguranju života.

Obračun osigurane sume vrši se prema formuli:

$$S = \frac{P \cdot (N_x - N_{x+n}) \cdot (1 - \alpha - \beta - \gamma)}{\frac{D_x}{r^n} + 0.0015 \cdot (N_x - N_{x+n})}$$

- troškovi

α = 5% od bruto premije

β = 5% od bruto premije

γ = 3% od bruto premije

U nastavku sledi primer osiguranja života po ovom programu:

Osoba muškog pola, pristupna starost 40 godina, trajanje osiguranja 25 godina, godišnja premija 600 evra - osigurana suma iznosi 17.385,60 evra što je za 1.123,38 evra više u odnosu na tarifu “C”, očekivana dobit oko 10.400 evra, ukupno oko 27.785,60 evra.¹⁴ Kod osoba ženskog pola, pri ostalim jednakim uslovima, razlika je veća.

¹⁴ Tarifa E osiguranja života, Wiener Städtische osiguranje a. d. o. Beograd, 2005.

3.4. Dopunsko osiguranje lica za slučaj invaliditeta kao posledica nesrećnog slučaja uz osiguranje života

Dopunsko osiguranje uz osiguranje života je osiguranje lica za slučaj onesposobljenosti kao posledice nesrećnog slučaja. Kod ove vrste životnog osiguranja, osigurani slučaj nastaje kao posledica nesrećnog slučaja. Takođe, on postoji i kao:

- trajni gubitak opšte radne sposobnosti (onesposobljenost) i
- narušavanje zdravlja koje zahteva bolničko lečenje.

Kao što se može zaključiti, dopunsko osiguranje lica za slučaj onesposobljenosti nema odlike štednje kao druge vrste osiguranja života, već za osiguranika ima, uslovno rečeno, obeležje troška ukoliko ne dođe do osiguranog slučaja, što je i osnovna razlika među njima. Ovo osiguranje može se ugovoriti samo uz osiguranje života. Posebnim uslovima definiše se pojam nesrećnog slučaja, odnosno precizira se šta se ne smatra nesrećnim slučajem. Uz polisu osiguranja života, ukoliko je ugovorio i dopunsko osiguranje od posledica nesrećnog slučaja (nezgode), osiguranik dobija i tabelu invaliditeta koja je sastavni deo Uslova osiguranja. Kod gubitka opšte radne sposobnosti primenjuje se procenat predviđen ovom tabelom. Procenat onesposobljenosti utvrđuje se nakon završenog lečenja i kada se prema proceni lekara ne može očekivati dalje poboljšanje ili pogoršanje zdravstvenog stanja osiguranika. Tom prilikom, ne uzimaju se u obzir subjektivne teškoće usled nastalih povreda.

Dopunsko osiguranje lica od posledica nesrećnog slučaja nije moguće ugovoriti kod osiguranja za slučaj smrti - Riziko-osiguranja. Takođe, lica potpuno lišena radne sposobnosti, ne mogu ugovoriti ovu vrstu osiguranja. Lica sa delimičnim umanjnjem opšte radne sposobnosti usled teže bolesti, telesnih mana ili nedostataka mogu se osigurati uz smanjenje osiguranih suma, odnosno uz uvećanje godišnjih premija invaliditeta.

Godišnje premije su unapred propisane¹⁵ za određene osigurane svote, kao i iznos bolničkog dana ukoliko je osiguranik zbog povreda zadobijenih nesrećnim slučajem određeno vreme proveo na bolničkom lečenju. Opštim uslovima su ograničeni iznosi godišnjih premija osiguranja kod dopunskog osiguranja lica od posledica nesrećnog slučaja, što znači da maksimalna visina premije za ovo osiguranje može biti najviše u vrednosti jedne četvrtine

¹⁵ Posebni uslovi za Dopunsko osiguranje lica od posledica nesrećnog slučaja (nezgode) uz osiguranje života, Wiener Städtische osiguranje a. d. o. Beograd, 2005.

godišnje premije osiguranja, npr. uz godišnju premiju osiguranja života od 300 evra, godišnja premija za dopunsko osiguranje lica od posledica nezgode može iznositi maksimalno 50 evra.

Sledeća tabela daje prikaz raspoloživih iznosa godišnjih premija, njima pripadajućih osiguranih suma i nadoknada za bolničke dane.

Tabela 3 - Dopunsko osiguranje lica od posledica nesrećnog slučaja¹⁶

Godišnja uplata u €	Osigurana suma za trajni invaliditet u €	Bolnička naknada u €
25	9.062,50	6
50	18.125,00	12
75	27.187,50	18
100	36.250,00	24
61,45	22.000,00	15
122,90	44.000,00	30

Plaćanje ove vrste osiguranja, vrši se na način na koji je ugovoreno plaćanje premije osiguranja života.

3.5. Osiguranje života za slučaj smrti - Riziko

Riziko–osiguranje života je osiguranje lica samo za slučaj smrti. U slučaju smrti osiguranika za vreme ugovorenog trajanja osiguranja, korisniku se isplaćuje osigurana suma. Ukoliko osiguranik doživi istek trajanja osiguranja, ugovor o osiguranju prestaje da važi, osiguravač nema obavezu prema osiguraniku, odnosno korisniku. Iako nema karakter štednje, prednost ove vrste osiguranja je što za male vrednosti godišnjih premija osiguranik dobija veliku vrednost osigurane svote. Ovo je značajno kao zaštita i obezbeđenje porodice, u slučaju hraniočeve smrti. Ugovor se zaključuje u trajanju od najmanje jedne a najviše 20 godina, uz pristupnu starost osiguranika od 14. zaključno sa 75. godinom života (interesantno je za lica starija od 65 godina ukoliko su zdrava). Minimalna premija iznosi od 20 € do 60 € godišnje.

¹⁶ Tarifni pregled za dobrovoljno osiguranje lica od posledica nesrećnog slučaja uz osiguranje života, Wiener Städtische osiguranje a.d.o. Beograd, 2005.

Aktuarski izraz za izračunavanje osigurane sume riziko osiguranja:

$$S = \frac{P * (N_x - N_{x+n}) * (1 - \alpha - \beta - \gamma)}{(M_x - M_{x+n}) * (1 + \delta)}$$

- troškovi

α = 35% od bruto premije

β = 5% od bruto premije

γ = 5% od bruto premije

δ = 5%

Ovo možemo ilustrovati sledećim primerom¹⁷:

Osiguranik je muškog pola, pristupne starosti 40 godina, trajanje osiguranja 20 godina, osigurana suma 20.000 evra – godišnja premija iznosi 277,18 evra.

Osiguranik je ženskog pola, pristupne starosti 40 godina, trajanje osiguranja 20 godina, osigurana suma 20.000 € – godišnja premija iznosi 146,22 evra.

Riziko–osiguranje u praksi se primenjuje vrlo često kada su u pitanju investicije osiguranika, kod vinkulacije, odnosno prenošenja vrednosti osigurane sume u korist banke prilikom podizanja kredita. U takvim slučajevima primenjuje se riziko–osiguranje sa opadajućim sumama, gde imamo anuitetni plan otplate kredita koji prati riziko–osiguranje, i vreme trajanja kredita koje odgovara trajanju osiguranja. Na osnovu zadate vrednosti kredita i vremena njegovog trajanja, uz godine starosti osiguranika dolazimo do visina osiguranih suma koje su opadajuće sa protekom vremena otplate kredita.

Primer: Osoba muškog pola, pristupne starosti 35 godina, kredit u iznosu od 40.000 evra sa rokom otplate 300 meseci, kamatna stopa 8,46% – godišnja premija riziko – osiguranja iznosi 202,94 evra. To praktično znači da sa 5.073,50 evra koliko osiguranik uplati na ime svih premija za vreme trajanja osiguranja osiguravač obezbeđuje pokriće u vrednosti kredita od 40.000 evra. Sa protekom vremena i otplatom kredita, osigurane sume se smanjuju i u momentu isplate kredita osigurana suma ravna je nuli.

¹⁷ Dopunski uslovi za osiguranje života za slučaj smrti osiguranika, (Riziko-osiguranje), Tarifa IK osiguranja života, Wiener Städtische osiguranje a. d. o. Beograd, 2005.

3.6. Osiguranje života sa jednokratnom uplatom premije „Classic“

Najrasprostranjenija vrsta osiguranja života program „Clasic“ nudi se osiguranicima u vidu jednokratne uplate premije. Ciljna grupa su stranke koje raspolažu određenom sumom novca a žele osiguranje života uz štednju, sigurno investiranje i garantovanu dobit. Prednost ovog osiguranja je u većoj osiguranoj sumi i pripadajućoj dobiti. Uzmimo naš primer iz programa „Classic“: osoba muškog pola, pristupne starosti 40 godina, trajanje osiguranja 25 godina, godišnja premija 600 evra - osigurana suma iznosi 24.281,40 evra, pripadajuća dobit oko 21.850,00 evra što je ukupno oko 46.131,40 evra.¹⁸ Uz ovo osiguranje ne može se ugovoriti dopunsko osiguranje lica od posledica nesrećnog slučaja. Najmanji iznos jednokratne premije je 1.000 evra, najkraće trajanje osiguranja 10 godina.

Obračun osigurane sume vrši se preko formule:

$$S_{x,n} = \frac{P \cdot D_x \cdot \left(1 - \frac{\alpha + \beta + \gamma}{100}\right)}{M_x - M_{x+n} + D_{x+n} + 0.0015 \cdot (N_x - N_{x+n})}$$

- troškovi:

α = 5% od bruto premije

β = 3% od bruto premije

γ = 2% od bruto premije

Jedna od novijih usluga „Wiener Städtische osiguranja“ je *Limited edition*,¹⁹ gde se društvo obavezuje da će tokom sedam godina trajanja osiguranja, strankama isplatiti garantovanu dobit na uloženi novac. Uz investiciju od 5.000 evra, nakon sedam godina sa programom Limited edition, osiguranik dobija zagaranovanih 6.950 evra, odnosno društvo mu donosi dobit od 39% na osiguranu svotu (novina je što se garantovana dobit unosi na polis). Tokom čitavog perioda osiguranik je pokriven za slučaj smrti.

¹⁸ Tarifa C osiguranja života, jednokratna premija, Wiener Städtische osiguranje a. d. o. Beograd, 2005.

¹⁹ Odluka UO Wiener Städtische osiguranje a. d. o. Beograd, 2009.

3.7. Osiguranje života za doživljenje stupanja u bračnu zajednicu

Osiguranje za venčanje je program namenjen za određena životna doba. Roditelji na ovaj način planiraju ulaganja za budućnost svoje dece. Ova vrsta osiguranja odnosi se na:

- doživljenje stupanja u bračnu zajednicu,
- slučaj smrti u periodu od dvadesete do tridesete godine starosti i
- slučaj doživljenja tridesete godine starosti.

Osiguravač isplaćuje osiguraniku osiguranu svotu i pripisanu dobit:

- nakon isteka perioda plaćanja premije ukoliko je osiguranik stupio u bračnu zajednicu,
- u trenutku stupanja u brak ukoliko je osiguranik stupio u brak između dvadesete i tridesete godine,
- u trenutku smrti osiguranika, ukoliko se dogodi smrtni slučaj između dvadesete i tridesete, a do tada osiguranik nije zaključio brak,
- po isteku tridesete godine života, ukoliko do tada osiguranik nije sklopio brak.

Osiguranje se može ugovoriti za osobe mlađe od 16 godina. Što je osoba mlađa, utoliko je povoljnija osigurana suma. Gornja starosna granica za zaključivanje ovog ugovora je 15 godina.

Aktuarski izraz za obračun osigurane sume:

$$S = \frac{P \cdot ((N_x - N_{x+n}) \cdot (1 - \frac{\alpha + \beta + \gamma}{100}) - (R_x - R_{x+n} - n * M_{x+n}))}{D_{x+n}}$$

α = 5% od premije

β = 5% od premije

γ = 3% od premije

Primer: Osoba ženskog pola, godina rođenja 2009., trajanje osiguranja 20 godina, godišnja premija 400 evra – osigurana suma iznosi 9.631,36 evra,²⁰ dok je za osobu muškog pola osigurana suma neznatno veća i iznosi 9.633,60 evra. Očekivani dobiti u oba slučaja su približno oko 4.200 evra.

²⁰ Tarifa V osiguranje života za doživljenje stupanja u bračnu zajednicu, Wiener Städtische osiguranje a. d. o., Beograd, 2005.

4. OSIGURANJE ŽIVOTA NA TRŽIŠTU SRBIJE

Na tržištu osiguranja u Srbiji posluju 24 osiguravajuća društva, od kojih su četiri društva registrovana za reosiguranje. U većinskom stranom vlasništvu je sedamnaest društava, u domaćem - sedam. Od 21 društva koja se bave poslovima osiguranja, isključivo životnim osiguranjem bavi se šest društava, samo neživotnim osiguranjem bavi se devet društava, a šest društava bavi se i životnim i neživotnim osiguranjem.

Na osnovu podataka²¹ u 2008. godini zabeležen je rast ukupne premije osiguranja za 16,5% u odnosu na 2007. Procentualno učešće životnog osiguranja u ukupnom osiguranju takođe beleži rast sa 11% u 2007. na 12,2% u 2008. godini, ali je i kao takvo učešće životnog osiguranja daleko manje od proseka Evropske unije koji iznosi oko 63% (Mađarska 56%, Slovenija 32%, Hrvatska 27%). Osiguranje života zauzima najznačajnije mesto u strukturi životnog osiguranja. Prema učešću u životnom osiguranju slede dobrovoljno penzijsko osiguranje, rentno osiguranje, dopunsko osiguranje od posledica nesrećnog slučaja i druge vrste životnog osiguranja.

Razlog skromnom učešću dopenskog osiguranja od posledica nesrećnog slučaja su nedovoljna obaveštenost osiguranika o značaju osiguravajućeg pokrića usled povreda nesrećnim slučajem, te pokriće socijalnim osiguranjem ili drugim vrstama osiguranja npr. putem zajedničkog osiguranja zaposlenih. Za razliku od imovinskog osiguranja, koje je ograničeno vrednošću stvari, osiguranik može posedovati više polisa životnog osiguranja i svaka od njih je naplativa. Isto se odnosi i na dopunsko osiguranje lica od posledica nesrećnog slučaja. Po jednoj povredi od posledica nesrećnog slučaja osiguranik može ostvariti nadoknadu preko ugovorene polise osiguranja života sa pratećom nezgodom, kao i putem kolektivnog osiguranja zaposlenih u preduzeću gde radi ukoliko je ugovoreno zajedničko osiguranje zaposlenih.

Tržište osiguranja u Srbiji je stabilno i sigurno ali i nedovoljno razvijeno. Ovo se odnosi podjednako na neživotna i na životna osiguranja. U pogledu životnih osiguranja poslednjih godina imamo raznovrsne ponude stranih osiguravača. Njihova procena je da ovo tržište raspolaže velikim potencijalom. I pored toga, istraživanja i analiza tržišta ukazuju na

²¹ www.nbs.rs

veliku osetljivost osiguranika na nivo cena proizvoda osiguranja. U skladu sa takvim uslovima na tržištu, osiguravači nude raznovrsne usluge osiguranja života prilagođene potrebama i zahtevima osiguranika, pri čemu se uvažavaju njihove finansijske mogućnosti.

Nakon dolaska stranih osiguravača na tržište Srbije iz godine u godinu beleži se rast u osiguranju života. Sve je veće poverenje u osiguravajuća društva i bolja je obaveštenost stranaka o važnosti osiguranja života i načinu njegovog funkcionisanja. Pa ipak, u poslednjih godinu dana zbog aktuelnih privrednih zbivanja u svetu, kao i na ovim prostorima, primećuje se kolebljivost stranaka po pitanju ugovaranja osiguranja života. Načini plaćanja godišnjih premija osiguranja prilagođeni su osiguranicima, ali evidentno je da se ugovaranje osiguranja života ne odvija onim tempom koji je zabeležen u prvoj polovini prethodne godine. Uz neophodan rast i razvoj privrede, porast zaposlenosti i povećanje standarda stanovništva, neophodno je istraživati i analizirati demografsko okruženje i kretanja, pored istraživanja ostalih činilaca koji utiču na rast i razvoj životnog osiguranja.

Na našem tržištu u ponudi osiguranja života pored „Wiener Städtische osiguranje“ a. d. o. Beograd ističu se:

1. AD za osiguranje „Basler“ životno osiguranje, Beograd,
2. AD za osiguranje „Delta Generali osiguranje“, Beograd,
3. AD za osiguranje „Grawe“, Beograd,
4. AD za osiguranje „Merkur“, Beograd,
5. AD za osiguranje „Triglav Kopaonik“, Beograd,
6. AD za osiguranje „Uniq“ životno osiguranje, Beograd.

Posmatrano prema vlasništvu udeo društava koja su u većinskom stranom vlasništvu beleže rast u ukupnoj premiji životnih osiguranja svih društava sa 68,7% u 2004. na 92,6% u 2008. godini. Možemo oceniti da vodeći osiguravači „Dunav osiguranje“ i „DDOR Novi Sad“ nemaju takvu ulogu kada je u pitanju osiguranje života.

5. OSNOVNA OBELEŽJA RENTNOG OSIGURANJA

5.1. Pojam i važnost rentnog osiguranja

Rentno osiguranje je posebna vrsta životnog osiguranja kod kojeg se naknada iz osiguranja javlja u obliku ugovorno utvrđene redovne rente, tokom određenog razdoblja ili doživotno. Ova vrsta osiguranja nastaje sklapanjem ugovora na osnovu kojeg osiguranik plaća premiju tokom izabranog vremenskog perioda, a zatim mu je omogućen niz godišnjih ili drugačije ugovorenih isplata, počev od određenog životnog doba.

Osiguravajuća društva nude polise kojima se obezbeđuje dodatna penzija. Premiju kod rentnog osiguranja, uz štedni deo, određuju i sledeći činioci:

- starost osiguranika,
- prosečni životni vek osiguranika,
- troškovi osiguranja.

Radni vek pojedinca završava se odlaskom u penziju u kojoj treba da uživa u učinku svog prethodnog rada. Može se dogoditi da čovek umre u ranijim godinama i nema vremena da obezbedi porodicu ili da doživi duboku starost i iskoristi ušteđenu penziju. Osiguravajuća društva nastoje da pomognu stranci, da štedi za period kada se penzionise i obezbedi ga do kraja života.

Rentno osiguranje pomaže osiguraniku u starosti. Za određeni, uplaćivani stalni iznos premije, osiguravajuće društvo preuzima obavezu da isplaćuje osiguraniku ličnu rentu onoliko dugo koliko on želi ili do kraja njegovog života. Ukoliko je životni vek osiguranika kraći nego što je predviđeno, osiguravajuće društvo isplatiće manje nego što se očekuje, nasuprot tome, kada bi životni vek osiguranika bio duži, osiguravajuće društvo bi isplatilo više od očekivanog.

Rizik koji je povezan sa starošću, jeste rizik mogućih nedovoljnih prihoda nakon penzionisanja. Penzionisanjem zaposleni gube prihode iz radnog odnosa, i ukoliko nemaju druge izvore prihoda, mogu biti suočeni sa finansijskom nesigurnošću tokom ovog životnog doba.

Smanjenje prihoda usled penzionisanja najčešće izaziva smanjenje životnog standarda. Tokom prethodnih godina, u našoj zemlji, prosečna penzija iznosila je trećinu prosečne zarade. Imajući u vidu sve veći rast troškova, uključujući i rast troškova lečenja, cena lekova i drugo što neposredno utiče na ovaj sloj stanovništva, kao i sporije usklađivanje penzija sa rastom zarada, nameće se zaključak da će kretanje odnosa između prosečne penzije i prosečne zarade i ubuduće biti na štetu prosečne penzije.

Planirana reforma državnog penzijskog osiguranja neće dovesti do promene odnosa između budućih državnih penzija i zarada. Zbog toga je bilo potrebno stvoriti zakonsku mogućnost privatne štednje za zbrinjavanje u starosti. Dodatnom štednjom, putem osiguranja, budući penzioneri, kao i svi građani bez obzira na godine, mogu obezbediti za starost dodatna primanja. Na taj način mogu se dopuniti prihodi od niskih državnih penzija. Jedan od načina za obezbeđenje zadovoljavajuće dodatne penzije jeste i rentno osiguranje. Rentno osiguranje ostvaruje se preko osiguravajućih društava koja imaju dozvolu za obavljanje poslova osiguranja na osnovu Zakona o osiguranju.²²

Rentno osiguranje je vrsta životnog osiguranja kod koje se po isteku perioda plaćanja premije, u ugovorenim rokovima isplaćuje lična renta. Renta se može isplaćivati doživotno ili određeni broj godina.

Svrha ove vrste osiguranja je materijalna bezbednost, štednja u sadašnjem periodu za poznije životno doba.

Rentno osiguranje je osiguranje za slučaj dugovečnosti. Nakon penzionisanja, pojedinac ima samo rizik a to je da nadživi svoja penziona sredstva. Pojedinac će želeći da se osigura od nedostatka prihoda u starosti kupovinom rentnog osiguranja koje će mu omogućiti isplatu onoliko dugo koliko živi. Zavisno od dužine uživanja rente, pojedinac može da iskoristi i više sredstava nego što je uložio. Ukoliko osiguranik umre, određena prava preuzimaju korisnici osiguranja. Za razliku od klasičnog, mešovitog osiguranja života, kod rentnog osiguranja omogućeno je osiguranje lica koja nisu zadovoljavajućeg zdravstvenog stanja, ukoliko ispunjavaju određenu starosnu granicu. U uslovima kada se ne možemo osloniti na siguran posao, zagarantovanu penziju, treba preuzeti rizik za svoju budućnost. Osnovna potreba svakog pojedinca je da budućnost bude bezbedna, a jednostavan i siguran način za ulaganje slobodnih sredstava je upravo rentno osiguranje.

²²Zakon o osiguranju, Službeni glasnik RS, broj 55/04

5.2. Ugovaranje rentnog osiguranja

Ugovaranje rentnog osiguranja vrši se na sličan način kao ugovaranje osiguranja života. Razlika je u dužini trajanja ugovora o osiguranju, odnosno u vremenskom periodu na koji se maksimalno može zaključiti osiguranje.

Zaključivanjem polise rentnog osiguranja ugovara se:

- *vreme* na koje se zaključuje osiguranje, koje zavisi i od godina starosti samog osiguranika, u trajanju od minimum 10 godina do 45, odnosno lica sa navršenih 14 godina života do navršene 65. godine života.²³ To znači da lice sa navršenih 30 godina života može sklopiti ugovor o rentnom osiguranju na 45 godina, odnosno do 75. godine života, dok lice sa 60 godina može zaključiti osiguranje na 15 godina;

- *lična renta* koja je odmah poznata osiguraniku prilikom zaključivanja ugovora. Na ličnu rentu osiguranik ostvaruje i dobit po osnovu plasmana sredstava osiguranja lične rente;

- *godišnja premija osiguranja* zavisi od osnovnih pravila osiguravajućeg društva, pri čemu je određena minimalna godišnja premija, najviši iznos premije ne mora biti ograničen;

- *plaćanje* godišnje premije se vrši prema unapred dogovorenim rokovima.

Kod rentnog osiguranja, lica u ugovornom odnosu su:

- *osiguravač* – osiguravajuće društvo sa kojim se zaključuje ugovor o osiguranju lične rente;

- *ugovarač osiguranja* – lice koje sa osiguravačem zaključuje ugovor o osiguranju lične rente i može biti istovremeno i osiguranik i korisnik osiguranja. Ugovarač osiguranja može da bude jedno lice, osiguranik - drugo (npr. član porodice), a kao korisnik se mogu pojaviti ugovarač osiguranja, osiguranik ili neko treće lice navedeno u ugovoru o rentnom osiguranju; Ugovarač osiguranja može biti i poslodavac za svoje zaposlene (pojedinačni ugovor za svakog zaposlenog). Poslodavac može istovremeno da bude i ugovarač i korisnik, dok bi zaposleni bio osiguranik. Ugovorni uslovi se mogu menjati, tako da ugovarač osiguranja kao korisnika osiguranja može proglasiti i osiguranika. Takođe, poslodavac kao ugovarač može odmah navesti osiguranika kao korisnika, i u ovom slučaju se zaključuje pojedinačni ugovor za svakog zaposlenog;

- *osiguranik* – lice od čijeg doživljenja zavisi isplata lične rente;

- *korisnik osiguranja* – lice kome se isplaćuje ugovorena lična renta ili uplaćena ukupna premija u slučaju smrti osiguranika u toku plaćanja premije.

²³ „Wiener Städtische osiguranje“, Opšti uslovi za osiguranje lične rente, 2005., čl.2., str.1.

5.3. Opšti i dopunski uslovi za osiguranje lične rente

Opšti uslovi su sastavni deo ugovora o osiguranju lične rente. U okviru Uslova definisane su Uvodne i Opšte odredbe.

Uvodnim odredbama objašnjeno je značenje pojedinih izraza. O nekima od njih već je bilo reči u ovom radu:

- osiguravač,
- ponuđač, lice koje podnosi pismenu ponudu za osiguranje lične rente,
- ugovarač osiguranja,
- osiguranik,
- korisnik,
- ponuda, pisani predlog ponuđača podnet osiguravaču za zaključenje ugovora o osiguranju lične rente,
- polisa – pisana izjava o zaključenom ugovoru,
- premija, novčani iznos koji ugovarač osiguranja uplaćuje osiguravaču odjednom ili u više obroka tokom određenog vremenskog perioda,
- lična renta,
- period plaćanja premije (period odloženosti) ugovoreni vremenski period za plaćanje premije od strane ugovarača osiguranja,
- period isplate - ugovoreni vremenski period za isplatu lične rente od strane osiguravača.

Opštim odredbama precizirani su Uslovi ugovaranja između osiguravača i ugovarača osiguranja.

Pored Opštih uslova, primenjuju se i **Dopunski uslovi**. Ovi uslovi, zajedno sa Opštim uslovima, čine sastavni deo ugovora o osiguranju i dostavljaju se ugovaraču osiguranja prilikom zaključenja ugovora.

Oni sadrže:

- opšte odredbe,
- osigurane slučajeve i obim obaveze osiguravača,
- početak i istek osiguravajućeg pokrića,
- plaćanje premije,
- isplatu lične rente.

6. VRSTE RENTNOG OSIGURANJA

Aktuarski izrazi

Rentno osiguranje prilagođeno je različitim starosnim dobima, potrebama i željama građana. Praksa je pokazala da se za njega najčešće odlučuju građani koji žele izvesnu budućnost, kroz sigurnu, definisanu i postojanu rentu. Određeni broj građana opredeljuje se za rentno osiguranje da bi dopunili svoj budući lični budžet, drugi žele sigurnost ali nisu u mogućnosti da zadovolje zdravstvene kriterijume osiguravajućeg društva za osiguranje života. Za mnoge roditelje siguran način da se omogući školovanje dece predstavlja upravo rentno osiguranje.

„Wiener Städtische osiguranje“ a.d.o. u svojoj ponudi raspolaže sa nekoliko vrsta rentnog osiguranja:

- Doživotna lična renta sa garantovanim periodom isplate (nasledna),
- Doživotna lična renta bez garantovanog perioda isplate (nenasledna),
- Doživotna lična renta sa garantovanim periodom isplate i sa oslobađanjem premije dvanaest meseci posle porođaja („Žena plus“),
- Privremena lična renta sa garantovanim periodom isplate (nasledna),
- Privremena lična renta bez garantovanog perioda isplate (nenasledna),
- Privremena lična renta za školovanje dece.

6.1. Doživotna lična renta sa garantovanim periodom isplate (nasledna)

Ovde je reč o doživotnoj, naslednoj renti sa zajemčenim periodom isplate - jedanaest godina. Za razliku od životnog osiguranja kod kojeg se prilikom sklapanja ponude, odnosno zaključivanja ugovora o osiguranju, utvrđuje osigurana suma za ceo ugovoreni period trajanja osiguranja, kod osiguranja lične rente putem koeficijenata utvrđuje se visina mesečne, lične rente koju će osiguranik ili korisnik ostvariti nakon isteka perioda plaćanja premije osiguranja.

Koristeći odgovarajuće koeficijente,²⁴ možemo na primer, ustanoviti koliko iznosi lična renta za osobu, muškog pola, staru 30 godina, sa periodom odloženosti 20 godina uz godišnju premiju od 1.200 evra.

Lična renta u ovom primeru je blizu 130 eura i bila bi uvećana za iznos pripadajuće dobiti. Ukoliko bismo uzeli isti iznos visine godišnje premije kao i period trajanja osiguranja, za osobu muškog pola pristupne starosti 50 godina, lična renta bi iznosila oko 210 evra, plus odgovarajuća dobit za razdoblje plaćanja premije. Iz primera vidimo da je uz pretpostavku da su dobiti isti, pri istim uslovima osiguranja, ako se istovremeno zaključuju ugovori, očigledna razlika u visini lične rente između ova dva osiguranika. Nameće se zaključak da su kod doživotne lične nasledne rente koeficijenti povoljniji za osobe koje zaključuju ugovor u kasnijem životnom dobu u odnosu na mlađe stanovništvo iz razloga što će, npr., osoba od 30 godina ranije početi sa primanjem lične rente (u ovom slučaju već sa 50 godina života) i veća je verovatnoća da će duži vremenski period ostvarivati ličnu rentu u odnosu na osobu pristupne starosti 50 godina.

Formula za obračun rente:

$$R = \frac{P \cdot ((N_x - N_{x+n}) \cdot (1 - \frac{\alpha + \beta + \gamma}{100}) - (R_x - R_{x+n} - n \cdot M_{x+n}))}{1 - \frac{1}{(1 + p\%)^{12 \cdot m}}} + 12 \cdot N_{x+n+m}^{(12)} \cdot 1,1$$

gde je:

α = 5% od bruto premije

β = 5% od bruto premije

γ = 3% od bruto premije

$$p\% = \sqrt[12]{1,03} - 1$$

$m=11$

m - garantovani period isplate rente

²⁴ Koeficijenti su preuzeti iz tarife Wiener Städtische osiguranje, Beograd, 2005.

Kod klasičnog, osiguranja života postoje razlike - mladi ljudi su posebno podstaknuti na štednju što se vidi kroz osiguranu sumu koja je vrlo često veća i za više od deset odsto u odnosu na onu koju bismo dobili prostim matematičkim zbirom visina godišnjih premija i perioda trajanja osiguranja, a sve to zavisi od godina starosti (kada su osigurana lica mlađa i period plaćanja premije duži, utoliko su veće pogodnosti za njih). Upravo je i ovo jedan od razloga što se mladi sve ređe odlučuju za rentno a sve više za klasično osiguranje života.

Nakon izvršenih svih uplata od strane ugovarača osiguranja, osiguravač počinje sa isplatom osiguraniku, (korisniku) onog datuma koji je naznačen na polisi kao dan početka isplate rente, sve do isteka garantovanog perioda isplate (11 godina). Ukoliko osiguranik doživi istek garantovanog perioda, osiguravač nastavlja isplatu rente sve do njegove smrti. Ukoliko smrt nastupi u garantovanom periodu isplate, osiguravač je dužan da nastavi sa isplatom lične rente korisniku sve do kraja garantovanog perioda, odnosno do kraja jedanaeste godine.²⁵

6.2. Doživotna lična renta bez garantovanog perioda isplate (nenasledna)

Doživotna lična renta, nenasledna, sa stanovišta visine mesečne rente koja se isplaćuje osiguraniku nešto je povoljnija u odnosu na doživotnu, naslednu rentu. Za ovu rentu opredeljuju se osiguranici kojima je bitna razlika u iznosu rente i koji očekuju da će nadživeti garantovani period isplate od jedanaest godina. Ovom ličnom rentom, kao i ostalim, obezbeđuje se sigurna privatna penzija, dodatna zarada, do kraja života.

Aktuarski izraz za ovu vrstu rente:

$$R = \frac{P \cdot ((N_x - N_{x+n}) \cdot (1 - \frac{\alpha + \beta + \gamma}{100}) - (R_x - R_{x+n} - n * M_{x+n}))}{12 \cdot 1,1 \cdot N_{x+n}^{(12)}}$$

²⁵ Dopunski uslovi za osiguranje odložene doživotne lične rente sa garantovanim periodom isplate, Wiener Städtische osiguranje, Beograd, 2005., član 6.

- troškovi:

α = 5% od bruto premije

β = 5% od bruto premije

γ = 3% od bruto premije

Kao i u prethodnom primeru, uočljive su razlike u visini lične rente po pristupnoj starosti i polu, pri istoj visini godišnje premije i perioda odloženosti. Ovde to možemo prikazati na primeru osoba muškog i ženskog pola koje su stare trideset godina, sa godišnjom premijom od 1.200 evra i periodom plaćanja premije od dvadeset godina.

Za osobu muškog pola mesečna, lična renta bi iznosila blizu 134 evra, dok bi pri istim uslovima, za osobu ženskog pola to iznosilo manje, negde oko 120 evra. Na ovom primeru možemo uočiti, osim pomenute razlike u nešto većem iznosu lične rente i razliku u visini iznosa lične rente kod osobe ženskog pola. Naime, društvo za osiguranje uzima u obzir duže očekivano trajanje života kod žena, usled čega je to destimulativna kategorija kod tarifiranja lične rente. Nasuprot tome, kod osiguranja života, ova činjenica je uporedna prednost prilikom tarifiranja, pa su osigurane sume pri istoj pristupnoj starosti veće kod osoba ženskog pola. Sve ovo ukazuje da osiguravajuća društva uzimaju u obzir sve važne činjenice i da, vodeći računa o svom poslovanju, obezbeđuju i osiguranike u cilju ostvarivanja zajedničkog interesa.

6.3. Doživotna lična renta sa garantovanim periodom isplate i sa oslobađanjem od plaćanja premije dvanaest meseci posle porođaja („Žena plus“)

Posebna usluga rentnog osiguranja, poznata kao „Žena plus“, osmišljena je za osobe ženskog pola između 14 i 55 godina starosti. Podrazumeva, osim doživotne lične rente sa garantovanim periodom isplate od 11 godina, neplaćanje premije u razdoblju od 12 meseci od dana porođaja.²⁶ Žena može zatrudneti prvog dana od početka osiguranja. Postoji mogućnost da se oslobodi plaćanja ukupno dve godišnje premije za istu rentu, odnosno pravo na oslobađanje od plaćanja premije stiže se za najviše dva živorođena deteta tokom perioda plaćanja premije. Oslobađanje od plaćanja premije vrši se izuzetno i ukoliko osigurana žena rodi više od dva deteta prilikom jednog porođaja.

²⁶ Dopunski uslovi za osiguranje odložene doživotne lične rente sa garantovanim periodom isplate i oslobađanjem od plaćanja premije u periodu od 12 meseci od dana porođaja, Wiener Städtische osiguranje, Beograd, 2005.

Kod ovog rentnog osiguranja ciljna grupa su žene između 14 i 39 godina starosti koje žele obezbediti sebe do kraja života ili žele da obezbede nekog ko ima manja novčana primanja ili možda zavise od njenih prihoda (odnosi se na garantovani period isplate). Aktuarski izraz za obračun ove rente:

$$R = \frac{P \cdot 0,95 \cdot ((N_x - N_{x+n}) \cdot (1 - \frac{\alpha + \beta + \gamma}{100}) - (R_x - R_{x+n} - n * M_{x+n}))}{(D_{x+n} \cdot \frac{1 - \frac{1}{(1 + p\%)^{12 \cdot m}}}{1 - \frac{1}{1 + p\%}} + 12 \cdot N_{x+n+m}^{(12)}) \cdot 1,2}$$

gde je:

α = 5% od bruto premije

β = 5% od bruto premije

γ = 3% od bruto premije

$p\% = \sqrt[12]{1,03} - 1$

$m=11$

m - garantovani period isplate rente

Kao i kod ostalih rentnih osiguranja, i ovde ukoliko osiguranik umre u toku plaćanja premije osiguravač je u obavezi da korisniku osiguranja vrati do tada uplaćenu premiju. Ukoliko dođe do prekida plaćanja premije nakon uplaćene najmanje dve godišnje premije, izvršiće se snižavanje visine lične rente u skladu sa uplaćenim premijama do tog vremena. Osiguravač nema obavezu prema osiguraniku, odnosno korisniku ukoliko je proteklo manje od dve godine od početka osiguranja do trenutka prestanka plaćanja premije, a otkup osiguranja nije moguć.

Kada je u pitanju žensko stanovništvo, osobe kojima je interesantna rentna štednja, a pripadaju ovoj ciljnoj grupi, uz kvalitetno objašnjenje i preporuku zastupnika imaju razloga da više teže ka zaključenju ovakvih ugovora u odnosu na doživotnu, naslednu ličnu rentu jer im omogućuje neplaćanje jedne ili dve godišnje premije. Očekivanja su da će se za ovu ponudu rentnog osiguranja pokazati veće interesovanje u budućem periodu.

6.4. Privremena lična renta sa garantovanim periodom isplate (nasledna)

Privremena lična renta je vremenski ograničena renta sa određenim periodom isplate od 10 ili 20 godina. Garantovani period isplate obuhvata polovinu perioda na koji je ugovorena isplata a to znači pet odnosno deset godina. U zajemčenom periodu isplate osiguravač ima obavezu da izmiruje rentu bez obzira da li je nastupila smrt osiguranika ili ne. Kod ovog rentnog osiguranja, visina rente je nešto povoljnija u odnosu na gore navedene - doživotnu naslednu, odnosno nenaslednu rentu, obzirom da se radi o renti sa određenim periodom isplate. Svi ostali uslovi su isti koji važe po opštim uslovima za rentno osiguranje.

Aktuarski izraz za obračun rente:

$$R = \frac{P \cdot ((N_x - N_{x+n}) \cdot (1 - \frac{\alpha + \beta + \gamma}{100}) - (R_x - R_{x+n} - n \cdot M_{x+n}))}{1 - \frac{1}{(1 + p\%)^{12 \cdot m}}} + 1,1 \cdot (D_{x+n} \cdot \frac{1}{1 + p\%} + 12 \cdot (N_{x+n+m}^{(12)} - N_{x+n+k}^{(12)}))$$

gde je:

R – renta

R_x – komutativni broj

k je dužina isplate rente (k=10; k=20)

m je garantovani period isplate lične rente (m=k/2)

α = 5% od bruto premije

β = 5% od bruto premije

γ = 3% od bruto premije

$p\% = \sqrt[12]{1,03} - 1$

Osobe koje se odlučuju na ovu ličnu rentu čine to iz razloga što su im u određenom životnom dobu, potrebna nešto veća lična primanja, ili zbog toga što žele veći iznos lične rente. Razlike u odnosu na doživotnu naslednu ili nenaslednu rentu su kod ove rente nešto veće i u slučaju kada se osiguranik odluči na period isplate od 20 godina. U našem primeru osobe od trideset godina, sa periodom odloženosti od 20 godina, godišnjom uplatom od 1.200 evra, mesečna renta bi iznosila oko 160 evra, sa isplatom u trajanju od 20 godina (garantovani period isplate 10 godina), odnosno, nešto više od 260 evra pri isplati u trajanju od 10 godina (garantovani period isplate 5 godina). Zajemčeno razdoblje kod privremene rente sa isplatom od dvadeset godina je približno jednako garantovanom razdoblju isplate kod

doživotne nasledne rente (deset u odnosu na jedanaest godina). Pri ostalim jednakim uslovima, sa većim iznosom lične rente, to može biti jedan od razloga zbog kojih se osiguranik može odlučiti upravo na ovu rentu.

6.5. Privremena lična renta bez garantovanog perioda isplate (nenasledna)

Privremena, odložena lična renta je takođe sa periodom isplate od 10 ili 20 godina. Visina lične rente je u ovoj ponudi najpovoljnija za osiguranika kako za muško, tako i za žensko stanovništvo zbog toga što nije predviđena garantovana isplata.²⁷ Izračunava se po formuli:

$$R = \frac{P \cdot ((N_x - N_{x+n}) \cdot (1 - \frac{\alpha + \beta + \gamma}{100}) - (R_x - R_{x+n} - n * M_{x+n}))}{12 \cdot (N_{x+n}^{(12)} - N_{x+n+k}^{(12)}) \cdot 1,1}$$

gde je

k - period isplate lične rente (k=10 ili k=20)

α = 5% od bruto premije

β = 5% od bruto premije

γ = 3% od bruto premije

6.6. Osiguranje za obrazovanje - privremena odložena lična renta za školovanje dece

Prvobitna ponuda osiguranja lične rente koja je svojevremeno ponuđena građanima bila je bez nasleđivanja. Praksa je pokazala da su zbog sopstvene, ali i sigurnosti svoje porodice, zainteresovani osiguranici bili spremniji na manji iznos lične rente. U tu svrhu osiguravajuće društvo je svoje tarife prilagođavalo željama i potrebama potencijalnih osiguranika, pa su strankama ponuđene različite mogućnosti. Ovom prilikom mislilo se i na najmlađe, na planiranje sigurne budućnosti dece. Paket ponude za najmlađe osmišljen je kroz program osiguranja za obrazovanje.

²⁷ Dopunski uslovi za osiguranje odložene privremene lične rente, Wiener Städtische osiguranje, Beograd, 2005.

Osiguranje za obrazovanje je štednja za najmlađe radi novčanog obezbeđenja njihovog školovanja. Ponuda podrazumeva osiguranje odložene lične rente, sa početkom osiguranja od rođenja do petnaeste godine života deteta, uz obavezu isplate u trajanju od sedam godina i to od 18. do 25. godine života.²⁸ Najkraći period plaćanja premije je tri godine. Vremenski period je veoma bitan, jer ukoliko se započne sa osiguranjem po rođenju deteta, mogu se očekivati veća lična renta i dobitak. Ciljnu grupu čine sve osobe do petnaeste godine života. Zdravstveni pregled nije potreban, mogu se osigurati i deca sa oštećenjima. Ukoliko osiguranik umre u toku plaćanja premije, obaveza osiguravača je da korisniku osiguranja vrati do tada uplaćenu premiju. Korisniku se isplaćuje matematička rezerva do dana prestanka plaćanja premije. Ukoliko smrt nastupi u periodu isplate lične rente, obaveza osiguravača na dalja plaćanja ne postoji.

Obračun osigurane sume

$$R = \frac{P \cdot ((N_x - N_{x+n}) \cdot (1 - \frac{\alpha + \beta + \gamma}{100}) - (R_x - R_{x+n} - n * M_{x+n}))}{1,1 \cdot (N_{18} - N_{25})}$$

α = 5% od premije

β = 5% od premije

γ = 3% od premije

Kako to izgleda, vidi se kroz primer tek rođenog deteta, za koje roditelji izdvajaju 300 evra godišnje (26,25 evra mesečno), da bi nakon 18 godina uplaćivanja obezbedili svom detetu godišnju rentu sa učešćem u dobitku od 1.200 evra, (godišnja renta 892,76 evra, očekivana dobit za period od 18 godina je oko 2.160 eura). Posebnost ove ponude je u tome što deci koja su u programu „Beba dolazi“, „Wiener Städtische osiguranje“ obezbeđuje prvu godišnju premiju u iznosu od 300 eura. To znači da roditelji preostalih sedamnaest godina uplaćuju godišnju premiju za koju su se opredelili. Na ovaj način, osim obrazovanja, roditelji mogu razmišljati o kupovini automobila, stana za svoje dete jer tim novcem slobodno raspolazu. Ukoliko se sa štednjom započne ranije, utoliko se obezbeđuje veća sigurnost dece.

²⁸ Dopunski uslovi za osiguranje odložene privremene lične rente za školovanje dece, Wiener Städtische osiguranje, Beograd, 2005., član 3.

7. MESTO I RAZVOJ RENTNOG OSIGURANJA U SRBIJI

Dolazak evropskih osiguravajućih društava na tržište Srbije, učinio je osetan pomak na tržištu osiguranja.

Za razliku od klasičnog, mešovitog osiguranja života kod koga je napravljen zaokret na ovom delu tržišta, rentno osiguranje je imalo slabiji intenzitet razvoja na ovim prostorima.

Različiti su razlozi zbog kojih se stranke opredeljuju za određeni vid osiguranja. S obzirom na naše privredne uslove i životni standard, ne začuđuje činjenica da su osiguranici u Srbiji uglavnom vlasnici samo jedne polise, pri čemu preovlađuju polise mešovitog osiguranja života, ugovaranje drugih vidova dodatne štednje, odlažu kao pokriće za neka druga vremena. Razlog koji ne ide u prilog rentnom osiguranju definisan je opštim uslovima njegovog sprovođenja kojima u slučaju prekida plaćanja premije nije predviđena otkupna vrednost ugovora o osiguranju.

Rentno osiguranje je nedovoljno popularisano kod mogućih osiguranika, kako od strane samih osiguravajućih društava, tako i od strane zastupnika koji prodaju osiguranja. Stranke nemaju dovoljno obaveštenja, a zastupnici, u svojstvu savetodavaca, treba da prepoznaju koji im je proizvod najprimereniji. Nedovoljna zastupljenost životnog osiguranja u celini, takođe je posledica finansijske nesigurnosti usled rizika nezaposlenosti. Privredne okolnosti u kojima se Srbija nalazi, mogu u brojnim slučajevima proizvesti smanjenje prihoda zaposlenih, gubitak posla i prihoda, shodno tome i nemogućnost plaćanja premije osiguranja.

Imajući u vidu navedene okolnosti, tokom vremena, rentno osiguranje više je iščezavalo nego što je značajnije zauzimalo svoje mesto, tako da je učešće rentnog osiguranja u životnom i ukupnom osiguranju veoma malo. Po svom učešću, rentno osiguranje približno je jednako dobrovoljnom penzijskom osiguranju.

Osiguravajuća društva koja u svojoj ponudi na tržištu Srbije sadrže rentno osiguranje, prilagodila su ga pojedinim starosnim grupama i potrebama. U nastavku iznosimo obeležja ovog osiguranja po pojedinim ponuđačima.

„Delta Generali Osiguranje“

- Osiguranje za ličnu rentu, pored periodičnih uplata, može se trajno obezbediti jednokratnom uplatom sredstava. Moguće su uplate i obveznicama stare devizne štednje. Postoje pogodnosti prilikom dobijanja stambenog kredita.

- Stipendijska lična renta – osiguranje za školovanje dece, isplata stipendije počinje sa početkom punoletstva.

„Uniga“

- Vremenski ograničena lična renta,
- Doživotna lična renta sa zagantovanim periodom isplate.

„Triglav Kopaonik “ – nazivi programa:

- Doživotna ili vremenski ograničena renta,
- Dodatna penzija,
- Stipendija za školovanje dece.

„Merkur“ – nazivi programa:

- Dodatna renta,
- Deset plus,
- Sigurnost,
- Deca

U budućem periodu osiguravajuća društva ne očekuju značajniji rast rentnog osiguranja u životnom i ukupnom osiguranju. Na osnovu zahteva tržišta, moguća su prilagođavanja i izmene ponuda za osiguranike. Iako se predviđa rast ukupnog životnog osiguranja, težište se ipak stavlja na klasično, mešovito osiguranje života, dok je rentno osiguranje samo deo sveukupne ponude životnog osiguranja.

8. SLIČNOSTI I RAZLIKE IZMEĐU OSIGURANJA ŽIVOTA I RENTNOG OSIGURANJA

Iz dosadašnjeg izlaganja mogli smo sagledati osnovne sličnosti i razlike između osiguranja života i rentnog osiguranja.

Dugoročno namensko ulaganje štednog karaktera osnovno je zajedničko obeležje ovih vrsta životnog osiguranja. Sličnosti se, takođe, ogledaju u:

- **načinu plaćanja** premija osiguranja;
- **vremenu trajanja** ugovora o osiguranju;
- **učesnicima u ugovoru o osiguranju**;
- **nezavisnost od državnog penzionog sistema** – polisa osiguranja života isplaćuje se nakon isteka ugovorenog perioda, takođe, rentno osiguranje može početi da se isplaćuje i dok je osiguranik radno aktivan;
- **tačno se garantuje iznos** koji je stabilan usled isplate u evrima.

U celini posmatrano, osnovni cilj ovih vrsta osiguranja je obezbeđivanje finansijski stabilne i sigurne budućnosti.

Razlike su, međutim, značajnije za ugovarača osiguranja odnosno za osiguranika. Osnovna razlika je:

Osiguravajuće pokriće - Kod osiguranja života korisnik osiguranja ostvaruje jednu ili dve osigurane sume (tri osigurane sume kod nekih osiguravajućih društava)²⁹ i do tada prikupljenu dobit. Kada se dogodi osigurani slučaj u periodu trajanja ugovora o osiguranju kod rentnog osiguranja takva vrsta pokrića ne postoji. Razlikujemo dva moguća ishoda kod rentnog osiguranja:

1. Smrt je nastupila u toku perioda odloženosti (period plaćanja premije) – ukoliko je ugovoreno osiguranje lične rente sa povratom premije za slučaj smrti osiguranika u ovom periodu, korisniku se vraća do tada uplaćena premija i prikupljena dobit do trenutka nastanka osiguranog slučaja;

²⁹ Delta Generali osiguranje; Grawe osiguranje

2. Smrt je nastupila u periodu isplate lične rente – ukoliko je ugovorena doživotna nasledna renta sa garantovanim periodom isplate korisniku se isplaćuje do isteka jedanaeste godine³⁰ od dana koji je ugovoren kao početak isplate lične rente. Kada je ugovorena privremena lična renta sa garantovanim periodom isplate osiguravač ima obavezu isplate ugovorene rente.

Način isplate je jedna od razlika ove dve vrste životnog osiguranja. Nakon isteka ugovora o osiguranju života, osiguravač isplaćuje ugovorenu osiguranu sumu i pripisanu dobit u celosti. Rentno osiguranje podrazumeva mesečnu isplatu korisniku u jednakim iznosima bez obzira da li se radi o doživotnoj ili privremenoj renti. Dobit se isplaćuje jednom godišnje ili takođe na mesečnom nivou.

Otkup polise³¹ nije moguć kod rentnog osiguranja za razliku od osiguranja života. Na bazi otkupne vrednosti polise osiguranja, moguće je realizovati pozajmicu kod nekih osiguravajućih društava na određeni vremenski period uz pripadajuću kamatu.

Zadovoljavajuće zdravstvene predispozicije su bitna odrednica ugovora o osiguranju života, rentno osiguranje mogu zaključiti i osobe koje imaju zdravstveni problem.

Dobiti su nešto veće kod rentnog osiguranja u odnosu na osiguranje života – manji je rizik za osiguravača, manje su osigurane sume za isplatu korisniku kod osiguranog slučaja posmatrano u odnosu na zbirni iznos uplaćenih premija osiguranja.

Kao što je već rečeno **Riziko osiguranje** (vrsta osiguranja života **može se vinkulirati tj. preneti u korist banke**, prilikom podizanja stambenih kredita). Ovo nije moguće ostvariti kod polisa rentnog osiguranja.

U poređenju ove dve vrste osiguranja zbog prednosti (mešovitog) osiguranja života u odnosu na rentno osiguranje razumljivo je i njegovo preovlađujuće učešće u ukupnom životnom osiguranju.

³⁰ Dopunski uslovi za osiguranje doživotne lične rente sa garantovanim periodom isplate, čl.3, Wiener Städtische osiguranje, 2005.

³¹ Otkup polise je moguć kod Delta Generali osiguranja, nije moguć kod Wiener Städtische osiguranja.

Udeo osiguranja života i rentnog osiguranja u ukupnom životnom osiguranju može se uočiti u sledećem pregledu. Radi lakšeg sagledavanja i razumevanja izloženog, grafički prikaz obuhvata i dobrovoljno penzijsko osiguranje i druge vrste životnih osiguranja. Prikaz prati period od 2006. zaključno sa 2008. god. i sadrži promene kod životnih osiguranja u Srbiji u navedenom periodu.

Tabela 4: Promene kod životnih osiguranja u Srbiji 31.12.2006.

Vrste osiguranja	Stanje 31.12. tekuće godine	Zaloga polise ili isplate avansa	Kapitalizacija ugovora o osiguranju
Osiguranje života	146371	2331	10817
Rentno osiguranje	10825	38	145
Dobrovoljno penzijsko osiguranje	4406	0	0
Druge vrste životnih osiguranja	1	0	0

Izvor: www.nbs.rs

Tabela 5: Promene kod životnih osiguranja u Srbiji 31.12.2007.

Vrste osiguranja	Stanje 31.12. tekuće godine	Zaloga polise ili isplate avansa	Kapitalizacija ugovora o osiguranju
Osiguranje života	196872	2175	13420
Rentno osiguranje	10571	0	314
Dobrovoljno penzijsko osiguranje	0	0	0
Druge vrste životnih osiguranja	1	0	0

Izvor: www.nbs.rs

Tabela 6: Promene kod životnih osiguranja u Srbiji 31.12.2008.

Vrste osiguranja	Stanje 31.12. tekuće godine	Zaloga polise ili isplate avansa	Kapitalizacija ugovora o osiguranju
Osiguranje života	231938	2150	16474
Rentno osiguranje	13216	0	756
Dobrovoljno penzijsko osiguranje	0	0	0
Druge vrste životnih osiguranja	1	0	0

Izvor: www.nbs.rs

Iz grafičkog prikaza vidimo učešće pojedinih vrsta životnog osiguranja u ukupnom životnom osiguranju i njihovo kretanje u posmatranom periodu. Evidentan je rast učešća

osiguranja života i broja osiguranika u 2007. godini u odnosu na 2006. i blaži pad rentnog osiguranja u istom periodu. Dobrovoljno penzijsko osiguranje i druge vrste životnih osiguranja beleže slabo učešće u 2006. god. i pad učešća u 2007. godini. U 2008. godini primetan je veći rast osiguranja života i broja osiguranika i slabiji rast rentnog osiguranja i broja osiguranika u odnosu na 2007. god. U posmatranoj godini dobrovoljno penzijsko osiguranje značajno ne evidentira nova osiguranja niti osiguranike, dok druge vrste životnog osiguranja ostvaruju simbolično učešće. Zalog polise ili isplata avansa kod osiguranja života je u sve tri posmatrane godine na približnom nivou dok je kapitalizacija ugovora o osiguranju (prestanak plaćanja premije pri čemu se ne podiže novac do isteka ugovora o osiguranju) najveća u poslednjoj posmatranoj godini što je i logično obzirom na rast broja osiguranja ali i na početak finansijske krize u našoj zemlji. Isti pokazatelji za rentno osiguranje su simbolični u posmatranom periodu.

Pokazatelji upućuju na zaključak da je udeo životnog osiguranja uvećan u ukupnom osiguranju u posmatranom periodu koji čini tri poslednje godine. U strukturi životnog osiguranja beleži se najveće učešće i promene kod osiguranja života, dok su ostale vrste životnog osiguranja sa minimalnim učešćem i neznatnim korekcijama. Zbog dominantnog učešća osiguranja života u životnom osiguranju mnogi stavljaju znak jednakosti između njih. Nove tendencije i pravci razvoja osiguranja života i sveukupnog životnog osiguranja biće predmet razmatranja u sledećim poglavljima.

9. AKTUELNA ZBIVANJA NA TRŽIŠTU ŽIVOTNOG OSIGURANJA U SRBIJI

U poslednje dve godine evidentan je pad poslovanja i privrednih aktivnosti na našim prostorima. U konačnom ishodu takva zbivanja rezultiraju padom zaposlenosti i zarada a time i životnog standarda stanovništva što vodi ka nedovoljnoj tražnji na tržištu životnih osiguranja. Kako je reč o dugoročnim ugovorima, tokom višegodišnjeg trajanja ugovora klijent treba da poseduje odgovarajuću platežnu sposobnost. Zbog toga sve je manje novih polisa životnog osiguranja, odnosno sve je veći broj kapitalizovanih ili prevremeno raskinutih ugovora. Za osiguravajuću kompaniju to može značiti slabiji prinos od ulaganja, rast troškova i kao krajnji ishod nižu stopu isplativosti ove vrste osiguranja.

Tendencije u svetu zbog aktuelne privredne krize i nepostojanosti na finansijskom tržištu (nepovoljni uslovi za ulaganje privremeno slobodnih sredstava) kreću se u pravcu usporene tražnje za životnim osiguranjima. Uticaj svetske privredne krize kreće od 2007. godine i raste u 2008. godini. Rizici iz međunarodnog okruženja i prvi znaci krize na tržištu Srbije kreću od oktobra 2008. godine. Privrednom krizom u svetu najviše su pogođena društva koja se bave hipotekarnim osiguranjima. U Srbiji ove vrste osiguranja kredita ima vrlo malo zbog sužene ponude kapitala, rasta cene kredita i opšteg pada tražnje. Osiguravajuća društva zbog duge tradicije u uspešnom poslovanju još uvek nisu ugrožena jer su dobro snabdevena kapitalom i mogu podneti gubitke. Društva koja se bave životnim osiguranjima više su pogođena privrednom krizom jer životna osiguranja zavise od kretanja na finansijskom tržištu. Osiguravajuće kompanije koje se bave životnim osiguranjima veći deo dohotka stiču ulaganjem na finansijskom tržištu i podložnija su uticaju privrednih kretanja. U uslovima krize veća je tražnja za neživotnim osiguranjima zbog potrebe stanovništva da zaštiti svoju imovinu. Osim toga na tržištu osiguranja u Srbiji godinama unazad vladalo je nepoverenje stanovništva u postojanost finansijskog sistema i institucija pa i u osiguranje. Osiguravajuća društva u Srbiji koja su orjentisana na životno osiguranje raspolažu visokim zalihama sredstava koje su nastale tokom višegodišnjeg poslovanja i koje im obebeđuju platežnost prema osiguranicima i korisnicima osiguranja. S druge strane za razliku od banaka, ovde nema naglog povlačenja sredstava i vlasnici polisa, odredbama ugovora o osiguranju, su destimulisani za povlačenje sredstava. Povlačenje sredstava nastaje osiguranim slučajem na koji ne može uticati ni jedna od ugovornih strana. Iako trenutna zbivanja ugrožavaju razvoj osiguranja, država zakonskom

regulativom i osiguravači konzervativnom investicionom politikom i stabilnošću u poslovanju nastoje poboljšati trenutnu klimu na tržištu osiguranja.

Kretanja u životnom osiguranju u Srbiji, tokom poslednjih pet godina možemo pratiti kroz pokazatelje u tabeli:

Tabela 7: Najznačajniji pokazatelji rasta i razvoja životnog osiguranja

Udeo premije / Godina	2004	2005	2006	2007	2008
Učešće premije životnog osiguranja u ukupnom osiguranju u %	7,4	9,5	10,6	11	12,2
Premija životnog osiguranja po glavi stanovnika u €	3	5	7	8	10
Ukupna premija po glavi stanovnika u €	38	55	65	77	80
Učešće ukupne premije u BDP u %	1,6	2,1	1,9	1,9	1,9

Izvor: www.nbs.rs

Pokazatelji upućuju na zaključak da tržište osiguranja u Srbiji znatno zaostaje za tržištem zemalja u regionu. Prema metodologiji Swiss Re, Srbija se svrstava u zemlje u razvoju koje između ostalih čine Slovenija, Češka, Mađarska, Poljska, Hrvatska, Bugarska, Rumunija i druge. Posmatrano u odnosu na navedene zemlje³² u 2007. godini npr. ispred Srbije po učešću ukupne premije (takođe i učešću premije životnog osiguranja) u BDP su Slovenija, Češka, Mađarska i Hrvatska, iza Srbije su Rumunija i Turska. Poređenja radi u nekim evropskim zemljama učešće premije u BDP u istoj godini iznosilo je:

Velika Britanija - 15,7 %;

Švajcarska - 10,3%;

Nemačka - 6,6%;

Grčka - 1,9%.

³² Izvor: Swiss Re, Sigma No 3/2008

U poslednjoj posmatranoj godini možemo analizirati godišnje izdvajanje za životno osiguranje po stanovniku u Srbiji i zemljama u okruženju.

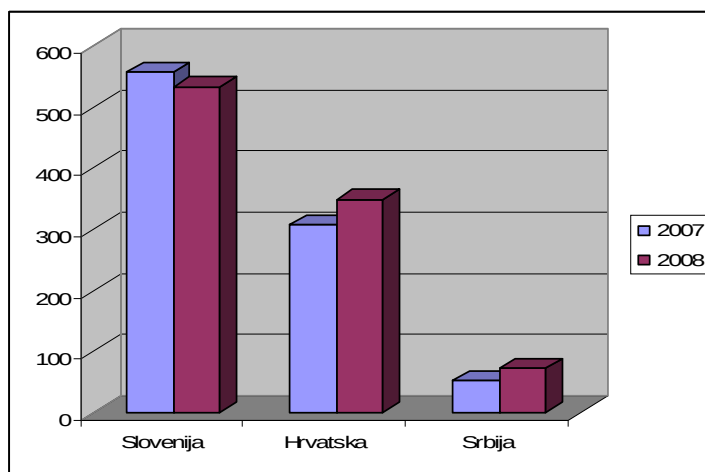
Tabela 8: Godišnje izdvajanje za životno osiguranje u zemljama u okruženju

Država	Iznos po stanovniku u 2008 u €
Srbija	10
Crna Gora	12
Bosna i Hercegovina	13
Bugarska	18
Rumunija	22
Hrvatska	81
Slovenija	306
Austrija ³³	885

Izvor: www.svetosiguranja

Analizom ostvarenih premija životnog osiguranja u regionu u 2007. i 2008. godini vidimo slab udeo Srbije u odnosu na posmatrane zemlje.

Grafički prikaz premije životnih osiguranja u milionima €

Izvor: Sigma, Swiss RE

³³ Austrija je uzeta kao primer visokog učešća životnog osiguranja

Podaci ukazuju na stabilno ali i nedovoljno razvijeno srpsko tržište osiguranja, o čemu je već bilo reči. Takođe, radi se o tržištu koje nije zasićeno kao tržište zapadne Evrope što u godinama koje dolaze može biti značajna prednost za osiguravajuća društva iz oblasti životnog osiguranja. Poslednjih godina naše stanovništvo ukazalo je više poverenja stranim osiguravajućim kompanijama jer je oko 87% premija životnih osiguranja uplaćeno kod njih. Posmatramo 2008. godinu u kojoj je dato procentualno učešće koja su osiguravajuća društva ostvarila u životnom osiguranju.

Tabela 9: Ostvarene premije u životnom osiguranju u Srbiji u 2008. godini

Osiguravajuće društvo	Ostvarena premija u %
Wiener Städtische osiguranje	27,3
Delta Generali osiguranje	25,0
Grawe	23,6
Dunav	7,4
Uniqa	6,7
DDOR	6,2
Merkur	2,0
CA life	1,1
Triglav Kopaonik	0,5
Basler	0,1
AIG life	0,1
Sava	0,0

Izvor: Fond za razvoj osiguranja

U celini gledano iako je u 2008. godini u odnosu na 2007. godinu došlo do rasta učešća premija životnog osiguranja u ukupnoj premiji i dalje imamo nepovoljnu strukturu učešća u ukupnom osiguranju obzirom da životno osiguranje u pojedinim zemljama beleži učešće od blizu 50%.

10. PRAVCI I PERSPEKTIVE RAZVOJA ŽIVOTNOG OSIGURANJA

Kada govorimo o životnom osiguranju, govorimo o poverenju koje se dugoročno gradi. Za podizanje svesti o osiguranju potreban je informisan i stručan kadar, kvalitetna ponuda prilagođena potencijalnim osiguranicima, stabilnost i sigurnost kompanije sa kojom se zaključuje ugovor o osiguranju ali i poreski podsticaj države za korisnike životnog osiguranja.

Na tržištu osiguranja susrećemo se sa velikom i raznovrsnom ponudom osiguravajućih društava. Ponude su prilagođene potencijalnim osiguranicima, osiguravajuće pokriće je primarno za veći broj korisnika, štednja je takođe bitan činilac za sklapanje ugovora o osiguranju. Zaštita porodice je imperativ u oba slučaja. Osiguravajuća društva imaju veoma razvijenu prodajnu mrežu. Dolaskom na ovo tržište strani osiguravači načinili su preokret u delu životnog osiguranja. I pored toga sadašnji tržišni ambijent nužno nameće prioritarno angažovanje države kroz smanjenje poreza na štednju ili kapitalne prihode a sve u cilju podsticaja za brži razvoj ovog sektora.

Razgovori u pravcu razvoja oblasti životnog osiguranja započeli su jula meseca 2009. godine sa nazivom „Dani životnog osiguranja“. Zamisao je da osiguravači pokreću edukativne aktivnosti za informisanje stanovništva. Sa druge strane treba izaći sa zajedničkim predlozima za unapređenje zakonskih propisa za brži razvoj sektora životnog osiguranja. Projekat razvoja (dobio je podršku Svetske Banke i MMF-a) planiran je u trajanju od pet godina, počev od 1.1.2010. godine. Osiguravači predlažu da se osiguranicima vrati 25% iznosa osiguranja kroz poreske olakšice. Planirano je da se prodajom polisa životnog osiguranja u narednih pet godina prikupi milijardu evra koje bi se mogle uložiti u strateške projekte. Naime, sredstva kojima osiguravajuća društva raspolažu bila bi investirana u državne obveznice. Za ulaganje u državne obveznice potrebno je razvijeno tržište kapitala. Kroz državne obveznice bi se finansirali infrastrukturni objekti, što bi dovelo do otvaranja novih radnih mesta, rasta prihoda i sveukupnog poboljšanja i rasta životnog standarda stanovništva. Prenosjenje poreskih olakšica koje se sada primenjuju na uplate za penzijsko osiguranje do određenog iznosa, na životna osiguranja mogu biti od značaja za njegov budući rast. Srbija broji oko 250.000 osiguranika ili blizu 2,5 %, uz skroman rast u 2008. godini uočavamo da zaostajemo za zemljama sa sličnim makroekonomskim uslovima. Nadamo se da su nepovoljna kretanja samo privremena i da će 2011. godina biti godina punog zamaha poslova vezanih za životna

osiguranja. Kao što je sada privredna i finansijska kriza najviše uticala kroz pad tražnje u životnom osiguranju, tako će u uslovima oživljavanja finansijskog tržišta najviše koristiti ostvariti upravo životno osiguranje.

Mogućnosti razvoja životnog osiguranja opredeljene su:

- rastom svesti o izloženosti rizicima (na koju je uticaja finansijska kriza);
- rastom društvenog bogatstva;
- povlačenjem države iz socijalnog staranja.

Jačanje sektora životnog osiguranja čini jačanje države i njene privrede a to znači manju zavisnost države od ino-kapitala. Optimističke su procene da će u narednim godinama, uz pretpostavku izlaska iz krize, oko dva miliona ljudi u Srbiji biti obuhvaćeno životnim osiguranjem. U suprotnom, u slučaju pogoršanja privrednih i finansijskih uslova, (produbljivanja krize) uz sadašnje slabo učešće premije životnog u ukupnom osiguranju, zbog smanjenja osiguranja u imovinskom sektoru, prednosti kumulirane na strani životnog osiguranja brzo bi nestale.

11. ZAKLJUČAK

Istraživanja osiguranja života i rentnog osiguranja, njihove suštine, značenja, zastupljenosti i razvoja na tržištu Srbije, izvršena u ovom radu upućuju na niz zaključaka - gde se nalaze sada i u kom pravcu će se kretati u budućem periodu, uključujući njihov doprinos rastu i razvoju životnog osiguranja uopšte. Za razliku od osiguranja života, rentno osiguranje u našim uslovima je nov proizvod životnog osiguranja. Iako značajno zbog finansijske sigurnosti koju nudi u poznim godinama života, ne može se reći da je dovoljno razvijeno i zastupljeno na ovim prostorima.

Osiguranje života je proizvod koji je već prepoznatljiv na našem tržištu. Godinama unazad, pre dolaska stranih osiguravajućih kompanija na ove prostore, naši osiguranici su na razne načine zaključivali ugovore ove vrste osiguranja. Osim domaćim osiguravačima osiguranici su poverenje ukazivali stranim osiguravajućim društvima. U takvim uslovima, polise životnog osiguranja iako na jeziku zemlje osiguravača, osiguranicima su obezbeđivale odgovarajuće osiguravajuće pokriće. Početkom novog milenijuma, jedna za drugom poznata osiguravajuća društva sa dugom tradicijom u poslovanju dolaze na tržište Srbije. Promene na tržištu osiguranja u Srbiji, nakon dolaska stranih osiguravajućih društava, veća usmerenost ka dobiti od strane osiguravača, osetljivost osiguranika na rast cena proizvoda u osiguranju, te njihova bolja obaveštenost, nameću potrebu veće istančanosti i daljeg usavršavanja proizvoda. Osiguranje života ne trpi velike promene osim u delu koji se odnosi na utvrđivanje donje granice godišnje premije i plaćanje premija osiguranja a sve u svrhu prilagođavanja produkta zainteresovanim osiguranicima. Kada je reč o ličnoj renti pokušalo se raznovrsnijom ponudom osiguravača na našem tržištu. Danas svaki osiguravač koji se bavi rentnim osiguranjem raspolaže sa nekoliko vrsta ovog proizvoda. Uprkos tome, nema nagoveštaja da će se u skorijem periodu napraviti ozbiljan pomak u razvoju osiguranja lične rente, stoga je na osiguravačima, da u svojim okvirima, nastoje što više približiti proizvod strankama. Tržište Srbije interesantno je za strane osiguravače koji odnedavno, posluju na našim prostorima i koji su osetno doprineli proširenju ponude. Motiv više za njihov dolazak odnosi se na nedovoljno razvijeno životno osiguranje. Osim prepoznatljivosti pojedinih stranih osiguravača na našem tržištu i poistovećivanja njihovih robnih maraka sa životnim osiguranjem, prednosti na njihovoj strani su takođe bogata iskustva u radu sticana desetinama godina, pa i više. Domaćim osiguravačima preostaje da se, zahvaljujući dobrom poznavanju tržišta, što brže

prilagode novonastalim uslovima i uključe u snažno nadmetanje na strani životnih, a u tom sklopu i rentnih osiguranja.

Razvoj osiguranja života i osiguranja lične rente koji su predmet istraživanja u ovom radu, u direktnoj su vezi sa razvojem privrede i životnim standardom stanovništva. U poređenju sa zemljama u okruženju ali i visoko razvijenim zemljama, vidimo da je životno osiguranje u celini nedovoljno zastupljeno u Srbiji. To je i potvrda generalne hipoteze u istraživačkom radu. Posebna hipoteza potvrđuje se kroz analiziranje tržišnog učešća osiguranja života i osiguranja lične rente. Mešovito osiguranje života zbog niza navedenih prednosti u prethodnom izlaganju preovlađujuće je u životnom osiguranju ali i kao takvo nedovoljno je zastupljeno među našom populacijom. Stoga rast tržišnog učešća životnog osiguranja u ukupnom osiguranju ne prati i srazmeran rast osiguranja života i rentnog osiguranja. Sa stanovišta pojedinačne hipoteze rentno osiguranje kao produkt novijeg datuma tek je simbolično zastupljeno u životnom osiguranju, zbog čega mu se mora ukazati veća pažnja u budućem periodu.

Aktuelna privredna i finansijska kriza, usporili su tražnju za životnim osiguranjem. Zbog potrebe da zaštite svoju imovinu osiguranici se više opredeljuju za imovinska osiguranja. U uslovima finansijske nestabilnosti, stanovništvo se teže odlučuje za dugoročne ugovore kakvi su ugovori o životnom osiguranju. Uz pretpostavku okončanja postojeće krize, odnosno njenog slabljenja već od 2010. godine i imajući u vidu nezasićenost ovog tržišta produktima osiguranja, uz odgovarajući podsticaj države, može se reći da postoje svi preduslovi na strani osiguravača u pogledu rasta i razvoja životnog osiguranja. Poželjno je postojanje razvijenog tržišta kapitala kako bi osiguravajuća društva izbegla visok stepen rizika ulaganja na kratkorčnom finansijskom tržištu. U sadašnjim okolnostima portolio plasmana osiguravača u Srbiji je skroman i nepovoljan u odnosu na razvijene zemlje. Tradicija u poslovima životnih osiguranja, stručni kadrovi, veliki tržišni potencijal i nešto bolji životni standard osiguranika, pogotovo u poređenju s prethodnom decenijom nameću zaključak da će strana, ali i domaća osiguravajuća društva u budućem periodu iskoristiti svoje uporedne prednosti na novčanom tržištu i povećati svoje aktivnosti u prodaji životnog osiguranja.

Literatura:

Knjige:

1. P. Šulejić, R. Vujović, D. Mrkšić, N. Žarković, J. Rašeta, J. Miloradić *Osnovi osiguranja*, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2006.
2. J. Rašeta: *Opšte i aktuarske osnove osiguranja*, J. Rašeta, Beograd, 2004.
3. J. Kočović: *Aktuarske osnove formiranja tarifa u osiguranju lica*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2000.
4. P. Šulejić: *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005.
5. B. Marović, N. Žarković: *Leksikon osiguranja*, DDOR Novi Sad, 2002.
6. J. Kočović, P. Šulejić: *Osiguranje (drugo dopunjeno izdanje)*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2006.
7. Z. Petrović, T. Petrović: *Osiguranje života*, Glosarijum Beograd, 2003.
8. D. Mrkšić, J. Miloradić, N. Žarković, *Uvod u osiguranje i životna osiguranja*, Zaslun, Šabac, 2006.
9. M. Miljević, *Skripta iz metodologije naučnog rada*, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Filozofski fakultet, Pale, 2007.
10. Materijal sa predavanja na posleddiplomskim studijama Univerziteta Singidunum, N. Žarković, Beograd, 2007.
11. V. Kaščelan, M. Novović, *Komparativna analiza tržišta osiguranja u regionu*, Preduzetnička ekonomija, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2006.
12. V. Kaščelan, B. Radulović, *Osiguravajuće kompanije na finansijskom tržištu u regionu*, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2008.
13. N. Žarković, *Ekonomika osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2008.
14. J. Miloradić, *Osiguranje*, Sremska Kamenica, 2006.
15. D. Mrkšić, *Osiguranje u teoriji i praksi*, Alef, Novi Sad, 1999.
16. J. F. Outreville, *Theory and Practice of Insurance*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1997.
17. E. J. Vaughan, T. M. Vaughan, *Osnove osiguranja*, Mate, Zagreb, 2000.
18. D. S. Hansell, *Introduction to insurance* (second edition), LLP, London, 1999.

19. R. Vujović, Upravljanje rizicima u osiguranju, skripta, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2006.
20. J. Rašeta, Finansijska i aktuarska matematika, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2005.

Zakoni:

1. *Zakon o osiguranju*, Službeni glasnik RS, 55, 2004.
2. *Zakon o obligacionim odnosima*, Savremena administracija, Beograd, 1997.
3. *Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima*, Službeni Glasnik RS 85, 2005.

Časopisi:

1. *Tržište, novac, kapital*, Privredna komora Srbije, Centar za naučno istraživački rad, Beograd, 2009.
2. *Svet osiguranja i finansija*, Fond za razvoj osiguranja, Novi Sad, 2009.
3. G. Kolove, *Novi proizvod i tendencije u razvoju osiguranja života i rentnog osiguranja: osiguranje života vezano za investicijske fondove te osiguranje života vezano za burzovni kodeks uz zajemčenu minimalnu kamatu*, Bilten, Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb 2001., br.40
4. Z. Petrović, *Istorijski razvoj životnog osiguranja*, Pravo-teorija i praksa, 2002., br.12
5. Z. Petrović, *Životno osiguranje u pravu Evropske unije*, Pravo-teorija i praksa, 2002. br. 9
6. Z. Petrović, *Tendencije u razvoju životnog osiguranja (na primerima Nemačke i SAD)*, Pravo-teorija i praksa, 2002. br.11
7. V. Henke, *Životno osiguranje i reforma mirovinskog osiguranja u Nemačkoj*, Bilten, Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, 2001. br. 41

Internet stranice:

1. www.osiguranje.com
2. www.pks.komora.net/bankarstvo/osiguranje
3. www.nbs.rs
4. www.svijetosiguranja.hr
5. www.webrzs.statserb.sr.gov.rs
6. www.krediti.rs
7. www.osiguranje.org.rs
8. www.svetosiguranja
9. www.economy.rs
10. www.insurancelaw
11. www.crosig.hr

Ostalo:

1. *Osiguranje života*, Uslovi i tarife Wiener Städtische osiguranje a. d. o. Beograd, 2006.
2. *Osiguranje života*, Uslovi i tarife GRAWE osiguranja a.d.o., Beograd, 2006.
3. *Osiguranje života*, Uslovi i tarife UNIQA osiguranje a.d.o. Beograd, 2006.
4. *Complete i Tandem* - priručnik za prodaju, Delta Generali osiguranje
5. Zbornik radova Ekonomskog Fakulteta, Beograd, 2003., Privatizacija i perspektive osiguranja u zemljama u tranziciji
6. *Aktuarski izrazi*, Wiener Städtische osiguranje, a.d.o., Beograd, D.Filipović, direktor Sektora životnog osiguranja, ovlašćeni aktuar